

TOVERBERG

7

JAARGANG 2 / 4 WINTER 2007

VZW

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING

VZW

"Ieder mens die genoeg schept in het voltooien van zijn taak is een kunstenaar; welke ook die taak is en hoe nederig ze ook is, hij brengt een kunstwerk tot stand. De toetssteen is het beleefde genot, het plezier, de perfectie: het overtuigend resultaat!"

Henry Van de Velde

Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

0498/73.58.73

hetbeleefdegenot@scarlet.be

Rek. 001-4851739-69

www.hetbeleefdegenot.be

Colofon

Redactie : Roland Ranson, Bart Madou, Els Durnez

Werkten ook mee: Muriel Reyserhove, Ghislaine Raets, Marc Caelenberghe

Kaft: Rika Van Dycke

Vormgeving: Bart Madou

Foto's: André Carlier, Saskia Ranson, Bart Madou

Toverberg verschijnt 4x per jaar, bij het begin van elk jaargetijde en wordt elektronisch verspreid aan de belangstellenden.

Een abonnement op een gedrukte versie nemen kan ook door lid te worden van Het Beleefde Genot v.z.w.

De auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen.

Kopiëren of citeren is toegelaten, mits bronvermelding.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	3
Dichter bij ons: Marc Caelenberghe	5
Fragment op zich: Jos De Mul	10
Een leven in woorden: Virginia Woolf (2)	11
Beter het goede te willen, dan de waarheid te kennen	16
Eerder subjectief verslag van de literaire wandeling in Antwerpen	18
Gedichten	27
Te beleven	30
Leesgroep	32
Site seeing: visionair België	33
Ook beleefd	34

Woord vooraf

Beste lezer,

Tristan da Cunha is zowat het meest afgelegen bewoonde eiland ter wereld. Tussen het eiland en de dichtstbijzijnde kust (van Zuid-Afrika) bevinden er zich 2816 km water. Verder kun je dus als aardeling niet gaan wonen. De Oostenrijkse schrijver Raoul Schrott schreef er een heerlijk lijvige epische roman over¹. Het kortverhaal dat u verder in dit nummer aantreft eindigt daar.

Maar eerst maken wij kennis met de persoon en het werk van Marc Caelenberghe uit Aartrijke.

Met Roland Ranson doen wij de literaire uitstap naar Antwerpen nog eens over. Mochten we over de teletijdmachine van Professor Barabas beschikken, we flitsten, ons zowaar terug naar 6 oktober 2007.

De clan van Virginia Woolf is zoals beloofd weer van de partij, en als je denkt dat je al alles over de Bloomsbury guys & girls weet, dan ga je nederig moeten toegeven dat dit niet zo is.

Voor onze site waren wij wat aan het wilfen² tot we plotseling op een in dezer dagen nog altijd intrigerend adres www.visionair-belgie.be botsten. Een leuke en leerrijke site waarbij we vaak grinnikten en hinnikten tegelijkertijd.

En uiteraard zijn er alweer nieuwe activiteiten gepland, een literaire pelgrimage naar Parijs, met Chris Spatz, een tocht naar de onderwereld in gezelschap van Orfeus en een ontmoeting met Thomas Mann, een beetje onze patroonheilige. Je vindt plaats en datum netjes achteraan.

En natuurlijk, het nieuwe jaar staat voor de deur of is net aangebroken. We wensen je bijgevolg een meer dan goed jaar vol hemelse genietingen, pik voor 2008 meteen een paar 'wonderbaarlijke werken' uit het lijstje van Francis Bacon hieronder.

Bart Madou

---

¹ Raoul Schrott, *Tristan Da Cunha, De Bezige Bij*, 2004, ISBN 9023412958 (ook gespot in *De Slegte*)

² *Wilfen*: surfen op het internet waarbij men niet meer weet naar welke informatie men oorspronkelijk op zoek was · gevormd van de Engelstalige afkorting WILF (*What was I Looking For*)

Het Nieuwe Atlantis, het (onvoltooide) boek van de 16de-eeuwse filosoof Francis Bacon bevat een lijst 'Wonderbaarlijke werken van de natuur' hoofdzakelijk die welke de mens dienen en die een blauwdruk mogen heten van het tijdvak van de moderne technologie.
Een wens voor 2008 (?)

*"De verlenging van het leven. Het herstel van de jeugd tot op zekere hoogte. De vertraging van de ouderdom. De genezing van ziekten die voor ongeneselijk doorgaan.
De verzachting van pijn. Eenvoudigere en minder weerzinwekkende purgaties.
De vermeerdering van het vermogen om foltering en pijn te ondergaan.
De verandering van de gelaatskleur en van dikheid en magerheid.
De verandering van lichaamshouding.
De verandering van gelaatstrekken.
De vermeerdering en verheffing van de intellectuele delen.
Het omzetten van stoffen in andere stoffen.
Het maken van nieuwe soorten.
Het overplanten van een soort in een andere.
Vernietigingstuig, zoals oorlogstuig en vergif.
Het opvrolijken en in goede stemming brengen van de geest. Kracht van het voorstellingsvermogen op een ander lichaam of op het eigen lichaam. Versnelling van de rijpingstijd. Versnelling van de tijd van klaring.
Versnelling van het verrotten.
Versnelling van het inkoken.
Versnelling van het ontkiemen.
Het maken van rijke compost voor de aarde.
Luchtdrukverschijnselen en het opwekken van stormen.
Grote veranderingen, zoals verharding en verzachting enz.
Het doen overgaan van ruwe en waterige substanties in olieachtige en zalfachtige substanties.
Het verkrijgen van nieuw voedsel uit nog niet in gebruik zijnde substanties. Het maken van nieuwe draden voor kleding, en van nieuwe stoffen, zoals papier en glas enz.
Natuurlijke voorspellingen. Zinsbedrog.
Meer zingenot.
Kunstmatige mineralen en cementsoorten"*

Dichter bij ons: Marc Caelenberghe

Wat ik de actuele kunst vaak verwijt is een volledig gebrek aan ambacht, aan stielkennis. Meer zelfs, soms constateer ik bij sommige kunstenaars een soort afkeer, gaande van een meewarig de schouders ophalen voor het ambachtelijke als was het een armzalige brok folklore tot een rabiate afwijzing van 'academische' verworvenheden.

Het ligt niet in mijn bedoeling te suggereren dat ambacht een primordiaal criterium is – anders kom je inderdaad al snel terecht in een smeltkroes van folklore en kitsch – maar ik denk toch dat iedereen het met mij eens zal zijn als ik beweer dat iemand als Picasso echt goed kon schilderen, dat Dali schilderteknisch misschien wel geniaal was, dat Giacommetti verduiveld handig met zijn materiaal kon omgaan. En inderdaad die drie konden er wat van, zij beheersten hun grondstof.

Een gelijkaardige reflex had ik toen ik voor het eerst een sculptuur aanschouwde van Marc Caelenberghe. Die man kent er wat van, die heeft stielkennis.

We gingen hem opzoeken in zijn woning te Aartrijke

Marc, in je curriculum lees ik dat je vanaf 2000 bezig bent, of tenminste les gevolgd hebt. Dat is nu al zeven jaar geleden. Is het toen allemaal begonnen?

Ik was toen 40 jaar geworden en vond dat ik toch iets van mezelf moest hebben. Als ik achterom keek dan leek het of ik niets anders gedaan had dan werken, voor de kinderen zorgen, het huis inrichten... En zo viel mijn oog dan op een aanbod van Minnestreel om te leren beeldhouwen. Dat was nieuw voor mij. Het had mij altijd wel geïnteresseerd en dus heb ik mij ingeschreven. Ik weet nog dat ik nummer zeventien was. Bovendien werden er maar zestien deelnemers toegelaten. Ik heb dan maar mijn telefoonnummer gegeven en in stilte gehoopt dat ze me zouden bellen dat er iemand afgevallen was.. En ja, drie weken later lieten ze me weten dat een vrouw die zwanger was zich teruggetrokken had.. Ik was er dus bij.

Ik ben gestart met Jeffry De Vrieze als leraar, eigenlijk een bronggieter, die vroeger ook beelden gekapt heeft.

Was dat een intensieve cursus daar in Torhout?

Ja eigenlijk wel. Elke week op woensdag van 19 u tot 22 u. tijdens het schooljaar. In feite twee semesters met telkens 15 lessen. Nu belangrijk

is ook dat we na de les samen iets gingen drinken. De groep werd zo stilaan hechter en dan is het gezellig nakeuvelen. Dat bevordert de vriendschap en de verstandhouding.

Is er een opdeling in eerste, tweede, derde jaar...?

Nee, iedereen werkt door elkaar, zowel beginners als gevorderden.

Sommigen komen al meer dan 6 jaar. Nu dat is wel goed omdat je zo als

beginnende cursist ter plekke veel kunt opsteken van ervaren beeldhouwers en als er maar een paar nieuwelingen bij zijn, dan kan de leraar zich ook wat intensiever met hen bezig houden.

Van waar komen die cursisten? Zijn het vooral jongeren of zijn er ook veel 'ouderen' bij?

Ik vermoed dat één derde uit Torhout zelf komt en de rest uit de directe omgeving. Jong en oud door elkaar. Wat mij wel opvalt, is dat de jongeren gemakkelijker opgeven, in tegenstelling tot de wat ouderen die doorgaans volharden. Ik ben bijvoorbeeld begonnen met enkele kleine werkjes maar sommigen komen al vanaf het tweede beeld, na het verplichte kerkboekje in witsteen, met een grote harde steen af. Zij willen dan dadelijk resultaat zien, wat uiteraard een utopie is. En die mensen haken dan snel af. Van de oorspronkelijke zestien blijven er nu nog zes over.

Komen er in de loop van het jaar dan geen cursisten bij? Hoe lang heb jij dat 'uitgehouden'?

Eigenlijk niet. Hoewel er bij het begin van een nieuw semester wel eens iemand kan bijkomen nadat er een cursist weggevallen is.

Ik ben dus begonnen in 2000 en dat viel zo goed mee, dat ik nog altijd, na zeven jaar, wekelijks naar de les ga. Die woensdagen staan dus vast en gaan voor al de rest. Het eerste jaar heb ik geen enkele les gemist en de keren dat ik niet ging, was omdat mijn vrouw in de kliniek lag of omdat ik zelf ziek was.

Hoe is het verlopen tot aan je eerste 'kunstwerk'? Herinner je je dat nog? Wat was het?

Ja absoluut. Jeffry zei me toen dat ik moest beginnen met iets in de vorm van een driehoek. En kijk, dat heb ik toen gebeeldhouwd. Het is in Ytong-steen. Je kunt dat wel niet zien omdat het nadien ingewreven is met een soort speciale lijm. Ik heb daar een zestal weken voor nodig gehad. Eerst wat kappen en dan bewerken met de vijl en schuurpapier.

Breng je begonnen werk mee naar huis?

Nu wel, vroeger niet. Ik heb hier nu in de keldergarage een ruimte ingericht, een atelier zo je wil, om op een deftige manier te kunnen beeldhouwen. Schijven en slijpen doe ik buiten, maar nat wrijven met diamantsponsjes en water doe ik binnen. Ik heb daar ook een aangepaste, verstelbare tafel op wielen voor en ik beschik nu over degelijk materiaal. Elk jaar koop ik extra materiaal bij en zo heb ik na zeven jaar toch al het één en ander. Beitels, diamantsponsjes, diamantschijven, grote en kleine. Het is wel niet goedkoop.

Bestaan er handelszaken waar je dit gespecialiseerd materiaal kan kopen?

Er is een winkel in Wevelgem en ook één in Brussel. Het is interessant als je daar eens geraakt, maar je moet wel een dikke portefeuille mee hebben.

Wat gebruik je als grondstof en hoe ga je feitelijk te werk?

In het begin, de eerste drie jaar, heb ik natuursteen bewerkt waarmee niemand anders iets kon doen. Een stuk blauwsteen van een afbraak bijvoorbeeld, of een oude boordsteen. Nu laat ik mijn stenen op maat zagen bij een steenkapper.

Ik gebruik vooral arduin of blauwsteen, Carraramarmer en witsteen. Blauwsteen is zeer hard, Carraramarmer is ietsje zachter, maar ook nog hard. Bij witsteen varieert het van zacht tot serieus hard. Hoe meer de structuur van de steen gesloten is, hoe harder de steen is en hoe zwaarder hij weegt. Als je ze opheft voel je dadelijk het verschil. Het liefst werk ik met

blauwsteen omdat je er kleur kunt in stoppen door te polieren. Je kunt punthameren of boucharderen, je kunt beter contrast bekomen. Ik zie dat contrast wel graag. En dan zie je ook de glinsteringen heel duidelijk Dat is een beetje mijn handelsmerk geworden. Ik vertrek altijd van een model. Ofwel wordt het getekend ofwel boetseer ik eerst een kleiner model. Het is een voordeel als je het ontwerp driedimensionaal kunt zien. Dan wordt de omtrek afgetekend of afgebakend op een papier, zodat je eigenlijk een soort projectie krijgt. Zo krijg je de contouren. Je tekent dat dan af op je steen en alles wat er buiten ligt mag dan weggekapt worden. En je doet dan net hetzelfde met de zijkant.

Dat doet mij denken aan Michelangelo die beweerde dat het beeld eigenlijk al in de steen gevangen zit en dat het de taak van de beeldhouwer is het beeld te bevrijden.

In zekere zin is dat zo. Daarna is het echter precisiewerk en moet je dus heel voorzichtig en secuur tewerk gaan.

Als je te ver kapt ben je natuurlijk gezien. In uitzonderlijke gevallen kan je dat enigszins corrigeren maar veel speelruimte heb je niet. Niet alle beeldhouwers werken op die manier. Er zijn er die de steen eerst goed bekijken, dan aanvoelen wat de steen hen zegt en onmiddellijk beginnen in de ruwe steen. Maar ik wil op voorhand weten waar ik zal uitkomen. Dat is wel moeilijker, er is meer werk aan maar het resultaat is vrij nauwkeurig te voorspellen. Voor mij is dat belangrijk.

Voordat je begint te kappen is het ook belangrijk dat je de steen goed controleert op onvolmaaktheden. Dat is niet altijd zo duidelijk te zien. Een truc: bij blauwsteen bijvoorbeeld, je steen volledig nat maken en kijken of de oppervlakte dan gelijkmatig droogt. Als er zich dan een lijntje aftekent dat langer nat blijft, dan betekent dat dat er een barst(je) in zit wat later het risico op afbreken verhoogt. Je let er natuurlijk best op dat je beeld zo goed mogelijk past in de steen, dat je met andere woorden zo weinig mogelijk moet weggakken.

Welke maten hebben je beelden doorgaans?

Het grootste beeld dat ik gemaakt heb is ongeveer 75 cm hoog. Belangrijk voor mij is dat de beelden draagbaar zijn.

Ik maak wel graag beelden speciaal voor iemand bij de één of andere gelegenheid. Bijvoorbeeld iets voor de 45ste verjaardag van mijn vrouw. Ze vond dat ze een steentje verdiend had, halfweg de veertig. En ik heb er dus eentje gemaakt halfweg de veertig, je ziet een halve 40. En als je goed kijkt zie je dan ook 4 U verschijnen, 'for you' dus, meteen de boodschap die ik er ingelegd heb.

Waar haal je zoal je inspiratie?

O dat kan overal zijn. Neem nu mijn beeld Tornado. Ik had op de televisie de ravage gezien teweeg gebracht door een tornado, een echte wervelende windhoos die een streep van vernieling trok dwars door een stad in de VS. De streep zelf was eerder smal en vrij "proper" te noemen. Maar ernaast was alles versplinterd, hele huizen met de grond gelijk gemaakt. En dan kwam het idee bij me op dat in steen te kappen. Zo is mijn Tornado tot stand gekomen. Een mooie golvende gepolierde streep op het voetstuk en daarop de tornado. Zoals je merkt heb, ik ook de onderdruk weergegeven in de kroon van de tornado. Dit beeld toont de onmacht tegenover het lot. Eén onverwachte tegenslag kan een mensenleven geheel of gedeeltelijk beïnvloeden.

(Wij bladeren in een fotoboekje met werk van Marc Caelenberghe)

Of neem nu die dobbelsteen in blauwsteen,. Ik heb dit beeld gemaakt voor de 70ste verjaardag van mijn ma. Het stelt een dobbelsteen voor die in beweging is, met op elke zijde een andere MA: een vlotte ma, een nonchalante ma, een zotte ma (met een omgekeerde A)... Maar op welke zijde de dobbelsteen ook terecht komt "ma is altijd boven". Als ma dit kreeg met de uitleg erbij was ze wel zeer ontroerd.

Deze sculptuur bijvoorbeeld is voor mijn pa. Hij is vijf jaar geleden gestorven. Het is een treurende R – mijn pa heet Roger. Het is een ruwe rots (de vader is altijd de rots in de branding)waar een R uitkomt met gebogen rug. In het oog van de R herken je de vorm van een traan, een teken van rouw om het verlies. Ik heb dit beeld dan ook aan mijn ma gegeven. En dit beeld – K 40- heb ik voor de 40ste verjaardag van mijn vrouw gemaakt. Je ziet dus duidelijk de K van Karine en in het voetstuk staat er een onduidelijke XL, het Romeinse cijfer voor 40 gebeiteld. Maar dat was dus met opzet onduidelijk omdat je haar die 40 niet kon aanzien. Met een dergelijke uitleg scoor je altijd goede punten.

Welke van je sculpturen koester je? En waarom?

Wel, ik zou spontaan mijn 9 Beaufort noemen, zeker als je het vanuit verschillende hoeken bekijkt. Het is iemand die daar staat met zijn rug in de wind. Zijn jas waait voor hem uit net als zijn haar en hij duwt met zijn schouders als het ware tegen de wind in. Vandaar dat hij achterover gebogen staat. Dit beeld heeft een prachtige ruglijn en een mooi evenwicht.

Hoeveel werk heb je zoal gemaakt? Waar heb je zoal tentoongesteld?

Ik heb ze eens geteld en ik kom op 34 waaronder ook heel wat kleinere beeldjes.

Bij elk beeldje heb ik ook een korte tekst, omdat ik wil duidelijk maken wat ik bedoel met het beeldje in kwestie. Ik weet van elk beeld hoe de mensen gaan reageren: een glimlach, ontroering, een verwonderde blik... zeker als ze de tekst lezen en dan naar het beeld kijken. Dan begrijpen ze het.

En tentoongesteld? Uiteraard, zelfs bij mij in de kelder in het kader van Buren bij Kunstenaars. Normaal ook elk jaar in Veldegem, bij Pro Arte, in de Brouckère een paar keer en tijdens de week van de amateurkunsten in Zedelgem,...

Als je bezig bent vraagt dat voortdurend concentratie. Je probeert iets en je ziet wat het geeft. Het is telkens een gevecht met die steen. Je moet die steen eigenlijk overwinnen.

Ben je vlug tevreden van het resultaat? Of blijf je maar bijwerken?

Absoluut niet vlug tevreden. Ik ben nogal perfectionistisch aangelegd en wil dat iets tot in het kleinste detail "af" is. Zo heb ik dat "boek" hier een cadeau voor mijn schoonbroer voor zijn 50ste verjaardag wel 4 maal opnieuw moeten polieren omdat het telkens niet echt was wat ik wou.

Er zijn veel mensen die verrast zijn dat ik een gebeurtenis ,een gedachte ,een gemoedstoestand ,...

in een steen kan beeldhouwen.

Het spreekwoord zegt "één steen zegt meer dan duizend woorden" en het is nog waar ook.

Aan een beeldhouwwerk is er ook nooit een achterkant. Alle zijden worden als voorkant afgewerkt.

Ik heb in juni laatsleden met een groep uit Roeselare een week in Carrara (in Italië) doorgebracht om daar ter plaatse een beeldhouwwerk te maken in carraramarmer. Het was een zalige week om met tien gelijkgestemde zielen te kunnen beeldhouwen.

Heb je een lievelingsbeeldhouwer? Je grote voorbeeld?

Michelangelo bijvoorbeeld. We zijn ooit in Italië geweest, in de buurt van Firenze. Ik wilde koste wat kost zijn David zien. We hebben verschrikkelijk lang in de rij moeten staan maar uiteindelijk werden we beloond. Ik ben zonder overdrijven wel twintig keer rond dat beeld gelopen. Zo groot, zo machtig, meer dan vier meter hoog. Hoe hij zoiets heeft kunnen beeldhouwen... ik kan het mij nog altijd niet voorstellen.

Mijn vrouw zegt soms, ben je nu nog altijd aan het wrijven? Is het nu nog niet goed genoeg? En dan denk ik aan Michelangelo. Zijn beelden staan er al 500 jaar/ Het komt dus niet op dat uurtje wrijven aan.

Je ziet ook de fossielen her en der in je werk., Dat geeft het beeld nog een extra eeuwigheidswaarde zo je wilt. Hoe dan ook, je hebt toch een eigen, herkenbare stijl ontwikkeld.

Marc Caelenberghe
Oliernolenstraat 7
8211 Aartrijke

Geboren op 13 februari 1960.
Gehuwd, één dochter en één zoon.
In september 2000 heb ik voor het eerst les gevolgd bij Minnestreel
Torhout voor het beeldhouwen in steen. Het eerste jaar werd de les gegeven door Jeffry De Vriese (beeldhouwer/bronsgieter) uit Torhout. Sinds het tweede jaar staat Antoon Rooryck (beeldhouwer) uit Rumbeke in voor de goede begeleiding van de cursisten.
De werken worden hoofdzakelijk gemaakt uit blauwsteen, witsteen en cararramarmer..
Mijn beelden werden geëxposeerd op een vijftal groepstentoonstellingen.

Lees je ook? Wat is de laatste roman die je gelezen hebt?

Ik lees meestal tijdens de vakantie. Voor mijn verjaardag heb ik de Da Vinci-code gekregen, omdat ik hem wilde lezen. Hij was er nooit in de bibliotheek. Aspe lees ik ook graag, vooral omwille van de herkenning, Je ziet de personages zo voor je uit lopen in Brugge

En wat is je muzikale voorkeur?

Willem Vermandere. Hij kan het goed zeggen. Al van jongsaf aan hou ik ook van zachte romantische muziek.

Interview:bma

"Horen, zien en schrijven"

*"Cultuureducatie, als oefening in traagheid, die haast uitsluitend vraagtekens oplevert.
Het opnieuw leren luisteren naar bijna-stilte.
In een wereld vol uitroptekens, is dat, denk ik, een verademing"*

Johan Sanctorum (°1954)

Peterse gedichten

Dichtbundel van **Bart Madou** geïllustreerd met olieverfschilderijen van **Carine Vankeirsbilck**.

72 blz.

Te koop bij Het Beleefde Genot.

Prijs : Leden HBG: 9,90 €, Niet-leden: 12 €

Verzendingskosten buiten Zedelgem: 1,56 €

Door overschrijving op rek nr. 001-4851739-69
Met vermelding "Peterse gedichten"

“Fragment op zich”

In *De domesticatie van het noodlot* onderzoekt Jos De Mul de verschillende manieren waarop men in de Europese cultuur heeft geprobeerd het noodlot te 'temmen'. De drie 'succesformules' die daarvoor werden ontwikkeld waren: de heroïsche affirmatie van het noodlot in de tragische cultuur van de Grieken, de deemoedige acceptatie van de goddelijke voorzienigheid in het christendom en de 'afschaffing' van het noodlot in de moderne, technische cultuur.

De moraal van 'onze' computers

De afgelopen jaren hebben uiteenlopende informatie- en communicatietechnologieën (hierna kortweg aangeduid als informatietechnologie') een snelle opmars gemaakt in vrijwel alle maatschappelijke domeinen en in de alledaagse leefwereld. Menselijke communicatie, financieel verkeer, de productie en distributie van goederen, dienstverlening, gezondheidszorg, oorlogsvoering, wetenschap en cultuur zijn onlosmakelijk verbonden geraakt met mondiale, steeds mobieler wordende computernetwerken. Het gegeven dat inmiddels een niet onbelangrijk deel van het menselijk handelen wordt ondersteund, gemedieerd of zelfs vervangen door computers en computernetwerken, roept ook allerlei morele vragen op.

Op het eerste gezicht gaat het daarbij vaak om oude vraagstukken in een nieuw jasje. Van alle ons bekende vormen van prijzenswaardig en laakbaar moreel handelen, zoals het met raad en daad bijstaan van naasten, het lenigen van noden, het bieden van troost, het opkomen voor zwakkeren, bedriegen, stelen, en het seksueel misbruiken, opzettelijk verwonden en doden van andere personen, hebben zich in de afgelopen decennia computergemedieerde varianten ontwikkeld die zich in moreel opzicht niet wezenlijk lijken te onderscheiden van hun 'real life' voorbeelden. Voor de morele beoordeling lijkt het weinig uit te maken of een werknemer een fysieke graai doet in de kas van zijn werkgever of op virtuele wijze een vermogen wegsluist naar een rekening in het buitenland. En onze lof voor de persoon die zich inzet voor het lot van politieke gevangenen zal ook niet afhangen van het feit of die persoon op straat handtekeningen verzamelt dan wel door middel van een e-mailcampagne steun tracht te verwerven. Evenmin lijkt het moreel relevant of (kinder)pornografie nu met behulp van analoge dan wel digitale media wordt vervaardigd en verspreid. Ook veel sociale vragen die samenhangen met informatietechnologie, bijvoorbeeld over de 'digitale kloof' die dreigt te ontstaan tussen burgers of landen met en zonder toegang tot die nieuwe technologieën lijken bij een eerste beschouwing niet wezenlijk te verschillen van de meer klassieke vragen op het gebied van de distributieve rechtvaardigheid.

Bij nader inzien is de inzet van nieuwe technologische middelen echter nooit neutraal. Zo kent het computergemedieerd handelen over het algemeen een grotere anonimiteit en 'moral distance' dan alledaagse handelingen, waardoor de verleiding van onfatsoenlijk gedrag toeneemt (Hamelink, 1999). Bovendien is er in veel gevallen sprake van een fikse schaalvergroting van de morele effecten van het handelen. Waar de gevolgen van een klassieke daad van vandalisme meestal beperkt blijven tot een enkel bushokje of een enkele telefooncel, daar kan de maker van een computervirus binnen enkele uren wereldwijd schade toebrengen aan miljoenen computers.

Jos De Mul, De domesticatie van het noodlot : de wedergeboorte van de tragedie uit de geest van de technologie Klement, Kampen, 2006 ISBN: 9789077070864

“Horen, zien en schrijven”

"Do something, do something, do something..."

Susan Sontag (1933 – 2004)

Een leven in woorden: portret van Virginia Woolf¹

Op een winterse morgen in 1910, reisde de jonge Virginia Woolf (toen nog Virginia Stephen) in het gezelschap van vijf vrienden met de trein van Londen naar Weymouth. Ze droeg een kleurrijke kaftan, een tulband, een valse baard en had schoensmeer op het gezicht. Drie van haar metgezellen, onder wie de Bloomsbury schilder Duncan Grant, waren op dezelfde wijze onherkenbaar vermomd. De vijfde reiziger, haar broer Adrian, zag eruit "als een lepe handelsvertegenwoordiger" met zijn te kleine bolhoed en aangeplakte baardje. Horace de Vere Cole, de leider van de bende en het brein achter deze *practical joke* (want dat was het) was piekfijn uitgedost, zoals het een hooggeplaatste ambtenaar van Buitenlandse Zaken paste (want daarvoor moest hij doorgaan). De zes waren op weg naar het slagschip de *Dreadnought*, het neusje van de zalm der Britse Vloot. Eerder die morgen was een (uiteraard vervalst) telegram naar de zeemacht verstuurd, waarin Buitenlandse Zaken de kapitein vriendelijk doch kordaat verzocht "de Keizer van Abessinië en zijn gevolg" rond te leiden op het zwaarbewaakte oorlogsschip. Cole, nochtans een geroutineerd *practical joker*, was er niet helemaal gerust in.

De Keizer van Abessinië en zijn gevolg. Virginia Woolf is - geloof het of niet- de eerste van links

Toen ze daar aankwamen, werd het inderdaad spannend. Adrian, de zogenaamde tolk van het gezelschap, 'converseerde' met de Keizer en zijn gevolg in een mix van flarden Swahili, verbasterde en verknipte frasen uit de *Aeneis*, gelardeerd met exotisch klinkende nonsens genre 'bunga bunga'. Toen een matroos opmerkte dat iemand van de bemanning hen te woord kon staan in hun moedertaal, werd het even koud om het hart van de Abessijnen. "Jammer genoeg" was de man op dat moment niet aanwezig op het schip. Een verfrissing sloegen ze beleefd af; het was zo al knap lastig om ervoor te zorgen dat de valse baarden en snorren op hun plaats bleven zitten. Op de terugreis eiste Cole van het treinpersoneel dat ze het Keizerlijke gevolg, waarvoor hij overigens à l'improviste een VIP-wagon had weten te versieren, zou bedienen met

witte handschoenen aan. Aldus geschiedde.²

De grap, die al snel vermaardheid verwierf als de *Dreadnought Hoax*, en zowel de kranten als het Lagerhuis haalde, wordt wel eens beschreven als het werk van de Bloomsbury Groep. Dit klopt niet echt. De wekelijkse meetings op donderdagavond van de vrienden van Thoby, Adrian, Virginia en Vanessa Stephen waren toen wel al *in full swing* (al kregen ze pas veel later het label 'groep' en 'Bloomsbury' opgeplakt), behalve Virginia, Adrian en Duncan Grant was niemand van de groep bij *Dreadnought* betrokken. Het incident geeft ons wel een idee van de ongedwongen sfeer waarin de vier wezen Stephen hun leven trachtten te leiden, na de dood van hun vader en hun bewuste dissociatie van de 'respectabele' halfbroers Duckworth. Hun beslissing om het donkere, door rouw omfloerste huis in 22, Hyde Park Gate (het trieste decor van de dood van hun moeder, stiefzus en uiteindelijk vader) achter zich te laten, om een nieuw leven te beginnen in **46, Gordon Square** (in het Londense *Bloomsbury district*, vandaar de naam), was immers het begin van een periode van vrijheid en creativiteit, de voedingsbodem voor het ontstaan en de evolutie van wat later bekend werd als de 'Bloomsbury Groep'.

Zoals dat meestal gaat met culturele stromingen of groeperingen, was Bloomsbury al een feit lang voordat het een begrip werd. De academicus en Henry James-biograaf Leon Edel,

¹ Dit is het tweede deel in een reeks artikelen over het leven en werk van Virginia Woolf. Het eerste deel verscheen in het herfstnummer 2007 van Toverberg, en kan nog steeds gelezen worden op www.hetbeleefdegenot.be.

² Deze gewaagde *practical joke* is in de loop der jaren her en der uitvoerig beschreven. Wij deden een beroep op het relaas zoals het verteld wordt door Quentin Bell in *Virginia Woolf: A Biography by Quentin Bell*, Vol. 1, The Hogarth Press, 1972, pp 157-161

argumenteert in zijn boek **Bloomsbury: A House of Lions** dat de diverse leden er later graag op hamerden dat ze nooit echt een 'groep' waren geweest.¹ Dat is correct in die zin dat deze groep (nu ja) niet op een formele manier werd gevormd, geen manifest of doctrine onderschreef en je geen lid kon worden door een overschrijving te doen. Markant is ook dat de bekendste Bloomsbury, Virginia Woolf zelf, in de beginperiode slechts een zijdelingse rol speelde, en dat de man die aan de basis lag, haar broer Thoby Stephen, door zijn voorbarige dood doorgaans in een voetnoot wordt weggemoffeld. Jammer, want het valt te betwijfelen of er zonder de *larger-than-life* (maar ironisch genoeg jonggestorven) Thoby, de *Goth* zoals hij door zijn vrienden werd genoemd, ooit van Bloomsbury sprake zou zijn geweest.

De roots van Bloomsbury liggen immers in het Cambridge van eind 19e eeuw, toen Thoby zijn vrienden (Giles Lytton Strachey, Leonard Woolf, Clive Bell en enkele anderen) geregeld op zijn kamers in *Trinity* uitnodigde om er te debatteren over Schoonheid, Kunst en Waarheid. Ze waren allemaal diep onder de invloed van het gedachtegoed van de Engelse hoogleraar en filosoof G.E. Moore, die poneerde dat vriendschap en het genieten van schoonheid het hoogste ethische goed is. Een aantal van hen was ook lid van de *Apostles*, een geheime en elitaire debatclub in Cambridge waarvan de leden al sedert de oprichting in 1820 in het grootste geheim en via ingewikkelde procedures werden gerecrueteerd.

Thoby Stephen

Leslie Stephen, de *pater familias*, bracht in de herfst van zijn leven nog een bezoek aan Thoby en zijn intellectuele vrienden in Cambridge. Leslie, van nature een zwijgzame en strenge man, hulde zich in diep stilzwijgen; hij was toen al stokdoof en zelfs zijn gigantische *ear trumpet* (oorhoorn) bracht niet veel soelaas. Het bezoek ontlokte Leonard Woolf de volgende opmerking: "Het is opmerkelijk en vernederend te moeten vaststellen hoe idoot een niet zo fantasierijke, of zelfs een fantasierijke, opmerking klinkt wanneer je ze doorheen het gehoorapparaat moet brullen van een bebaarde en stokoude man, zeven voet drie groot, die kaarsrecht op z'n stoel zit en een gezicht trekt alsof elk woord dat je hem toeschreeuwt zijn ondragelijke smart nog erger maakt."² Ook aanwezig tijdens het bezoek waren de beide "adembenemend mooie" zussen van Thoby: Virginia en Vanessa. Het contact tussen de heren en de dames was toen nog aftastend en uiterst formeel, maar toch: de grondslagen van Bloomsbury waren gelegd.

Nadat ze waren afgestudeerd, zouden elk van die vrienden huns weegs gaan, tot Thoby Stephen een paar jaren later besloot om de klok terug te draaien: elke donderdagavond zou de deur van 46, Gordon Square open staan voor zijn oude makkers en hun vrienden. Bedoeling was de sfeer van Cambridge te herscheppen door middel van een discussiegroep die op informele manier zou converseren over kunst, filosofie, politiek en wat dies meer zij. Er was geen enkele verplichting of agenda mee gemoeid: wie vrij was op donderdag en er zin in had, kwam langs. Markant detail: de dames Virginia en Vanessa zouden aanvankelijk niet echt aan dit initiatief deelnemen. Het is verleidelijk - en waarschijnlijk niet ver van de waarheid verwijderd - aan te nemen dat ze deze samenkomsten konden bijwonen omdat ze toevallig onder hetzelfde dak woonden en Thoby geen bezwaar maakte tegen hun aanwezigheid.

Maar laten we even een stap terug zetten. Die vrienden van Thoby, die zichzelf bijna allemaal in de komende jaren op de een of andere manier in de kijker zouden werken (want dat was de grootste gemene deler van de *Bloomsburies*: ze werkten keihard, hadden talent en waren in hun werk en/of visie hun tijd flink vooruit); wie waren zij? En wat voerden ze uit nadat ze waren afgestudeerd en voordat Thoby hen allemaal weer samen bracht? Daarbij moet worden opgemerkt dat we ons beperken tot wat doorgaans als de 'kern' van Bloomsbury wordt beschouwd. Randfiguren als bijv. E.M. Forster en Ottoline Morrell laten we hier dan ook buiten beschouwing.

¹ Leon Edel, **Bloomsbury: A House of Lions**, Penguin Books, 1981, reprinted 1988, p.11,

² Edel, op. cit., pp 67-68, [eigen vertaling]

Vanessa Stephen

Er is **Leonard Woolf**, de wat onfortuinlijke jood wiens familienaam steevast met zijn vrouw wordt geassocieerd en niet met hemzelf. De ambitieuze stoïcijn met de trillende handen (een erfelijke aandoening) was kort na zijn afstuderen naar Ceylon vertrokken, in dienst van het Britse Imperium. De *white young sahib* schopte het van kadet tot rechter, en liet zich opmerken door zijn genadeloze werkethiek, ijzeren zelfbeheersing en strenge rechtvaardigheid. Hij zou pas in 1911 terugkeren, om prompt verliefd te worden op Virginia, die hem na enige aarzeling als huwelijkskandidaat zou aanvaarden. **Clive Bell**, de toekomstige echtgenoot van Vanessa, trok naar Parijs, waar hij zich verdiepte in (de theorie van) de schilderkunst en zich vol overgave in het artistieke bohémienleven stortte. **Giles Lytton Strachey** dan, de flamboyante homoseksueel met de scherpe tong (in de film *Carrington* uit 1995 op onvergetelijke wijze vertolkt door Jonathan Pryce) wist niet goed wat te doen, en bleef in Cambridge hangen. Hij hoopte er, naast een resem mooie, jonge oppergoden, eveneens een *Fellowship* aan de haak te slaan (dat laaste zou hem overigens nooit lukken, Stracheys *finest hour* zou pas veel later komen, met de publicatie van zijn biografische essays *Eminent Victorians*). Zijn vriend **John Maynard Keynes** (de toekomstige econoom) bereidde zich voor op een glansrijke carrière als hooggeplaatste ambtenaar. **Desmond Mac Carthy**, de minst bekende Bloomsbury, was al aan het werk als journalist.

Tot de kernleden worden ook de schilder **Duncan Grant** en de kunsthistoricus **Roger Fry** gerekend; zij werden echter pas in een later stadium bij Bloomsbury geïntroduceerd via de *Friday Club*, een initiatief van Vanessa. Voor Vanessa, altijd meer doener/kunstenaar dan denker/criticus, waren de discussies op donderdag te theoretisch en academisch, en de *Friday Club*, waar op een meer tastbare manier over de plastische kunsten werd gesproken, was haar tegenzet. Tenslotte zijn er natuurlijk de **Stephens** zelf: **Virginia, Vanessa, Adrian** en tenslotte **Thoby**, die door zijn onverwachte dood in 1906 zijn briljante initiatief niet lang zou overleven.

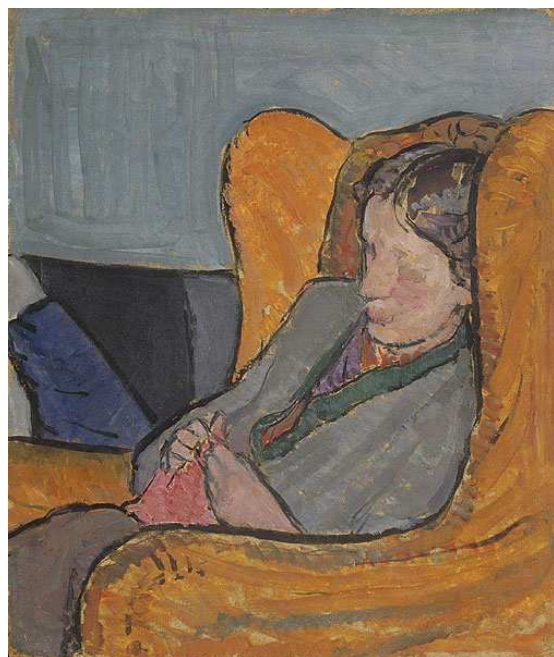
De eerste samenkomsten waren niet echt een laaiend succes. Op de allereerste 'meeting' was enkel Saxon Sydney-Turner van de partij (een makker van Thoby die niet echt tot de kern van Bloomsbury wordt gerekend): hij bracht het grootste deel van de avond door in een ongemakkelijk stilzwijgen, lurkte aan zijn pijp en staaarde naar de vloer. De andere vrienden van Thoby bleken in dit wat onbeholpen beginstadium niet veel aantekelijker. Hun conversaties leden aan een hoog 'G.E. Moore' gehalte en verzopen in academische abstracties. Virginia werd er horendol van, getuige de volgende verzuchting in een brief aan haar vriendin Violet Dickinson "Oh, women are my line and not these inanimate creatures" ("O, vrouwen zijn mijn ding, en niet deze futloze wezens").¹ We mogen ook niet vergeten dat de *Cambridge boys* gewend waren hun verheven discussies in een exclusief mannelijk gezelschap te voeren. De aanwezigheid van de twee zussen van Thoby zette aanvankelijk een domper op de spontaneïteit van de jongemannen en hun conversaties (zelfs een verdoken verwijzing naar seks of iets anders onfatsoenlijks was *out of the question*). Desalniettemin kregen deze gemengde samenkomsten al snel een (wat kwalijke) reputatie. "Was het écht waar", zo vroegen gealarmeerde familieleden zich af, dat de twee jonge vrouwen "tot een gat in de nacht op bleven om te zitten babbelen met jonge mannen?"² Het valt te betwijfelen of de wetenschap dat het merendeel van die mannelijke bezoekers zich niet aangetrokken voelde tot het vrouwelijke geslacht, de familie zou hebben gerustgesteld. De auteur Henry James, een oude familievriend, *tss-tss'te* nog het luidst: hij vond het verschrikkelijk dat de twee dochters van wijlen zijn vriend Leslie zich met dergelijke deplorabele individuen inlieten. De brug tussen de generaties was goed en wel opgeblazen.

¹ Edel, op. cit., p. 124, [eigen vertaling]

² Edel, op. cit., p. 126, [eigen vertaling]

Bloomsbury evolueerde. De sfeer werd gemoedelijker, de jongelui spontaner, de conversaties vranker. En dan gebeurde het onvoorstelbare: Thoby stierf. Een reis doorheen Griekenland, waar hij tyfus had opgelopen, werd hem fataal. Twee dagen na de dood van haar geliefde grote broer, verloor Virginia ook nog haar geliefde grote zus: Vanessa gaf immers haar jawoord aan Clive Bell (ze was niet verliefd, en het zou al snel een goed geregeld verstandshuwelijk worden, waarin de echtelieden met hun minnaars en minnaressen gemoedelijk naast elkaar leefden). Vanessa en Clive bleven in Gordon Square wonen; Virginia en Adrian verhuisden naar het nabijgelegen **29, Fitzroy Square**. Vanaf nu had Bloomsbury twee uitvalsbases.

Portret van Virginia Woolf door haar zus Vanessa

Het talent van Bloomsbury was, het moge intussen duidelijk zijn, de kunst van het converseren. Over die discussies op donderdagavond schreef Virginia Woolf veel later: "Ze verdienden het om opgenomen en beschreven te worden. Hoe moeilijk echter – hoe onmogelijk. Conversaties – zelfs die conversaties die zo'n onverweldigende invloed hadden op het leven van de beide Missen Stephen – zelfs die interessante en belangrijke conversaties zijn even onvatbaar als rook. Het vliegt door de schoorsteen en is verdwenen."¹ Debatteren, discussiëren, converseren: de *Bloomsburies* waren er bijna allemaal een kei in. Daarbij spaarden ze elkaar niet; menig verbaal duel werd uitgevochten tot het genadeloze einde, *all in good faith* weliswaar. De toevallige bezoeker (een meegetroonde vriend of kennis) voelde er zich al snel geïsoleerd en slecht op zijn gemak, en sommigen konden zich niet gauw genoeg uit de voeten maken. Nochtans waren de *Bloomsburies* er niet op gebrand hun clubje te beschermen. De waarheid is dat ze gewoon geen geduld hadden met lieden die blijk gaven van intellectuele luiheid, onkunde of simpelweg desinteresse. Wie geen hoogvlieger kon zijn zoals zij, was als een duif tussen haviken.

Maar Bloomsbury was uiteraard niet louter een club causeurs. Het waren stuk voor stuk getalenteerde mensen die elk op hun eigen terrein onverdroten aan een oeuvre of carrière timmerden. De beeldende kunstenaars - Vanessa en Duncan Grant - legden de basis van de 'Bloomsbury Stijl', een Britse vorm van postimpressionisme. De twee literatoren in de groep – Virginia en Lytton Strachey – verzetten de bakens in respectievelijk fictie en biografie. John Maynard Keynes werd een econoom van wereldformaat die doordrong tot de hoogste politieke échelons (getuige zijn aanwezigheid als topambtenaar tijdens het Verdrag van Versailles in 1919). Leonard Woolf maakte minder brokken dan zijn vrouw als fictieschrijver, maar was in zijn tijd een gerespecteerd Labour-activist en politiek commentator; hij ligt ook aan de grondslag van de uitgeverij *The Hogarth Press*, die behalve het werk van de beide Wolfs, baanbrekende boeken zou publiceren (*The Waste Land* van T.S. Eliot en het verzamelde werk van Freud, om maar twee voorbeelden te noemen).

Vision & Design (door Roger Fry), en **Art** (door Clive Bell) werden en zijn nog steeds standaardwerken in de kunstkritiek. Roger Fry, die al snel de minnaar werd van Vanessa, lag bovendien aan de basis van de eerste, en meteen spraakmakende, expositie van postimpressionistische kunst op Britse bodem (in 1910-11 in de *Grafton Galleries* in Londen). De Van Goghs, Cézannes, Gauguins, Picasso's en Matisses, die nu op bijna universele bewondering kunnen rekenen, werden toen door zowel pers als publiek bespot en belachelijk gemaakt. Desmond MacCarthy, die de inleiding tot de catalogus verzorgde, deed aldus een poging om de nieuwe esthetiek te beschrijven: "Het valt niet te ontkennen dat het werk van de postimpressionisten behoorlijk verontrustend is. Het kan zelfs belachelijk lijken voor hen die niet beseffen dat een goed houten hobbelpaard meer van een echt paard weg heeft dan een

¹ Edel, op. cit., p. 127, [eigen vertaling]

momentopname van een *Derby Winner*.¹ Het zou nog een tijdje duren eer het publiek er klaar voor was.

Leonard en Virginia ten tijde van hun verloving in 1912

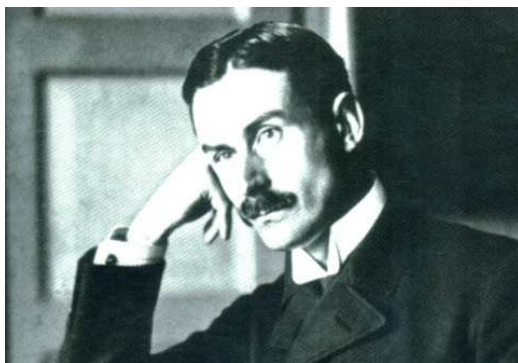
Ondertussen was Leonard Woolf in 1911, na 6 jaren overheidsdienst, uit Ceylon teruggekeerd. Virginia en Adrian waren inmiddels alweer verhuisd, deze keer naar **38, Brunswick Square**, waar ze in een communeachtig verband samenleefden met Duncan Grant en Maynard Keynes (toen een stel). De eerste Bloomsbury jaren waren aan Leonard voorbij gegaan; meer nog, de *éminence grise* van

Bloomsbury was één van de laatste kernleden om zich bij de groep te voegen. De

hardwerkende, ietwat somber ogende jongeman nam zijn intrek in het huis in Brunswick Square. Hij werd al snel verliefd op Virginia, en deed haar een huwelijksaanzoek. Virginia, toen dertig, voelde sympathie en affectie voor haar 'berooide jood', maar gaf eerlijk toe dat er - althans langs haar kant - geen sprake was van fysieke aantrekkingskracht. Leonard, nochtans een warmbloedig man, sloeg haar waarschuwing in de wind. Het was een beslissing die zijn leven ingrijpend zou veranderen. Ze huwden op 10 augustus 1912.

Dit is het tweede deel in een reeks artikelen over het leven en werk van Virginia Woolf. Het volgende artikel verschijnt in het lentenummer 2008 van Toverberg.

LITERAIRE SALONS VAN HET BELEEFDE GENOT

„Wo ich bin, ist Deutschland“

Wie was / is Thomas Mann?

We ondernemen een zoektocht naar de auteur van o.a. Buddenbrooks, Dood in Venetië, Betrachtungen eines Unpolitischen, De Toverberg en Doctor Faustus.

We reizen doorheen de Duitse (literatuur)geschiedenis van de Wilhelminische periode tot de eerste helft van de twintigste eeuw. Tussenin blijven we eventjes stilstaan bij Heinrich Mann, zijn beroemde broer, en bij Erika en Klaus Mann, zijn bekende dochter en zoon.

Lezing door Roland Ranson

**Zondag 2 maart 2008 om 11uur
Gemeentehuis Loppem, Dorp 1, 8210 Loppem**

Toegang: 3 € (leden 2 €) – aperitief inbegrepen

¹ Eden, op. cit., p. 163, [eigen vertaling]

Beter het goede te willen, dan de waarheid te kennen

Ja jongen, het goede materiaal is duur. Je hebt borstels met varkens-, marter- en synthetisch haar. Er is duidelijk een verschil, je hebt dan nog borstels met haar van een das - nog duurder. Zouden ze moeten verbieden natuurlijk (maar ik heb er wel zo één). Ik heb op kleine schaal geërfd van mijn schoonpa.

Deze paar regeltjes. Meer niet. Samen met een grote bruine omslag.

In die omslag stak een penseel, zij had die zelf gemaakt.

Hij heeft zich toen afgevraagd van welk haar de borstel gemaakt was, zo fijn, donkerbruin en erg kort tegen het handvat afgesneden. Marter? Das? Hermelijn? Hij rook eraan. Nee toch! Hij wist het. Meisje, meisje! Met gesloten ogen streelde hij die haren, zoende ze, snoof weer de paringsgeuren.

De halfdonkere kamers, de gordijnen die de zon buiten hielden. De onbekommerde tijd. Als een flits leek de traagheid van die dagen hem. Vaak, als het minnespel voorbij was, fluisterde ze in zijn oor: jongen, jij moet schilderen. Ooit wil ik met jou naar het verst afgelegen eiland van deze wereld, en wil ik dat je mij schildert, zoals ik hier nu voor je lig. En lieve jongen, knoop dat goed in je oren: ik meen het, ook al moet ik zeven lentes, zeven zomers, zeven winters wachten.

Vandaag rook het penseel naar verf en terpentijn.

Dit penseel en die paar zinnetje.

Hij zou er minder aandacht aan besteed hebben, ware het niet dat dit de laatste woorden waren die hij van haar hoorde. Sindsdien, niets meer.

Ze was vertrokken, zonder afscheid te nemen, zonder maar enigszins te laten merken dat ze definitief zou verdwijnen. Uit zijn leven althans. Al hoopte hij elke dag dat zij er terug zou staan, helemaal zoals op de dag dat zij hem de omslag gegeven had.

Ook vandaag, bijna zeven jaar later, hoopte hij, nog altijd.

Waar was ze? Waarom was ze plots verdwenen?

Ja, ze zou verhuizen, hij wist niet eens waarheen. Waar woonde ze? Was ze nog getrouwd? Leefde ze nog wel? Stel dat ze gestorven was, niemand die het hem zou verteld hebben, want niemand die iets wist van wat er tussen hen bestaan had, het was hun eigenste geheim. Helemaal van hen alleen.

Lag er een boodschap in die regels verborgen? Natuurlijk. Dat hij moest schilderen.

En dus begon hij te schilderen, vanaf dan bijna elke dag.

Krampachtig in het begin.

Nee, mompelde hij vaak toen hij het resultaat bekeek.

Maar niemand hoorde het en niemand wist het. Hij had zijn zolder als atelier ingericht, niemand was er ooit binnengetreten. Na een tijd begon hij bij zichzelf een zekere persoonlijke stijl te herkennen. Iets tussen Nolde en Schiele, vond hij, met een tikkeltje Klee.

En zo schilderde hij verder. Elke dag weer. Of toch bijna.

Er was evenwel één schilderij waaraan hij de dag na het briefje begonnen was. Hij was er nog altijd mee bezig. Elke dag overschilderde hij wel iets op het doek, soms hele oppervlakken die hij de dagen ervoor geduldig gepenseeld had. Voor dit schilderij gebruikte hij de kwast die hij van haar gekregen had. Alleen voor dit schilderij Geen enkel ander penseel had hij er ooit voor gebruikt. Zelfs niet om iets te retoucheren.

In het begin waren de kleuren eerder helder: oker, oranje en voorzichtig lichtpaars., Maar naarmate hij het schilderij bewerkte werd het donkerder en donkerder. Nu leek het wel of hij enkel donkerblauw, antraciet, loodgrijs gebruikt had. Het stelde eigenlijk niets voor, maar hij noemde het graag "Beter het goede te willen, dan de waarheid te kennen".

Momenteel had hij zijn eerste eigen tentoonstelling in een kleine galerij aan de rand van de stad. Gedurende een drietal weken hingen er een twaalfstal schilderijtjes, non-figuratief, de productie van de voorbije maanden. Ook "Beter het goede te willen, dan de waarheid te kennen" stond er, achteraan, op een ezel, soms kwam hij eraan werken.

Af en toe was er wel iemand langsgekomen. Meestal bleef hij, of zij, maar korte tijd. Niemand kocht iets.

Vandaag was het de op een na laatste dag. Tegen het sluitingsuur was hij nog even binnengesprongen.

De galerijhouder kwam hem zeggen dat er een man interesse getoond had voor het doek op de ezel. Er was ook een vrouw bij hem.

De man wou het schilderij kopen. 'Tegen elke prijs!' had hij gezegd.

'Maar dat is niet te koop!'

'Weet ik, dat heb ik hem ook duidelijk gemaakt, maar hij zei dat hij morgen terug zou komen. Ik moest maar een prijs met de schilder afspreken'

'Ik verkoop het niet. En de vrouw?'

'Ze zag er melancholisch uit, ze zei de hele tijd niets, ze heeft alleen het schilderij staan bekijken terwijl ik met de man discussieerde. Ik zag ook dat zij je penseel vastnam, maar dat was maar heel even.'

'Hoe zag ze eruit?'

'Melancholisch, ik zei het je toch. Echt op haar gelet, heb ik niet. Ze had een lange, zwarte mantel aan en een oranjebruine hoofddoek.'

'Hoe heette de man?'

'Hij heeft zijn naam niet genoemd'

'Kende hij mij?'

'Dat weet ik niet'

'Is hij lang gebleven?'

'Nee, integendeel, heel kort, het schilderij heeft hij nauwelijks bekeken. Alleen zijn vrouw had er belangstelling voor.'

'Zijn vrouw?'

'... ik veronderstel dat de vrouw zijn echtgenote was, maar dat weet ik dus niet'

'Ja, ga verder'

'... wel, hij vroeg me dadelijk voor hoeveel ik het doek wou verkopen. 'Morgen kom ik terug, weet mij dan je prijs te noemen' zei hij en hij vertrok.' De vrouw bleef intussen voor het schilderij staan met het penseel in haar handen. Morgen komt die man wel terug. Wat moet ik hem zeggen?'

'Dit werk blijft hier. Punt.'

Verward en ietwat grimmig liep de schilder naar zijn "Beter het goede te willen, dan de waarheid te kennen" Achteloos wierp hij een blik op het nog natte schilderij, en net toen hij zich weer tot de galerijhouder wilde richten, verscheen door de lichtinval van een wandlamp de omtrek van twee handen midden op het doek. Ze waren een stuk kleiner dan zijn eigen handen.

Nu was hij pas helemaal verward.

'Is er iets?'

'Euh, nee, laat maar en als euh..... ja als die man morgen terugkomt dan schenk je hem het schilderij. Ik hoef er niets voor te hebben.'

'Maar...???'

'Nee, echt ik meen het. En pak dit penseel ook maar in en geef het aan de vrouw. Met de groeten van de schilder'

'Ik euh... maar het zal nog niet droog zijn, je schilderij.'

'Zoek maar een doos of een krat waar het in past, die heb je wel ergens staan'

'Kom je dan niet zelf om het schilderij af te geven?'

'Nee'

'Maar dan zou...'

'Nee heb ik je gezegd, morgen kom ik niet. Een goeie avond verder.'

Nog eenmaal keek hij indringend naar het schilderij.

Met zijn mantel nog open rende hij door de straten naar het centrum.

Het kantoor van het reisagentschap sloot over tien minuten.

Hij stapte resoluut binnen en boekte een reis naar Tristan da Cunha.

'Heen?'

'Morgen als het kan.'

'Terug?'

'Enkele reis alstublieft'

(bma)

“Beleefd”

Eerder subjectief verslag literaire wandeling Antwerpen op 6 oktober '07

Voor Danny De Rae, Antwerpenaar en Organisator

De spoorwegen, beste lezer, hebben de bedoeling reizigers te vervoeren van punt A naar punt B (in ons geval van B naar A).

De wiskunde leert dat de kortste afstand tussen twee punten, bv. B en A, een rechte is.

Juist, beste lezer, de spoorwegen en wiskunde hebben niks met elkaar te maken. Bovendien is een groepsticket bij bovengenoemde instelling 70 % goedkoper dan een gewoon ticket, maar...je wordt dan wel verplicht 70% langer te “genieten” van het rollend materieel. Samengevat: de NMBS heeft ons op zaterdag 6 oktober wel getransporteerd maar absoluut niet vervoerd.

Na deze “tour de la Flandre profonde” kwamen we dus in het diepste der diepten van de “Metropool” aan. Jan Lampo (onze gids voor die dag en inderdaad de zoon van Joachim Stiller) en Mary Duyvelaar, een liseuse fabuleuse, stonden ons met open armen en een mooie tekst op te wachten.

*Wie uit de hoge stationshal treedt,
is verlost uit de knusse benauwenis van het dra vergeten Holland,
hij voelt zich als een man,
die uit nauwe onderaardse gangen plotseling
door een wijde poort de lichte aarde hervindt,
die wijd en stralend zich opent.*

Fragment uit de novelle 'Café in Antwerpen' (1946) Johan Winkler

Gecharmeerd gingen we de de Keyserlei op.

De eerste halte op ons lange, boeiende maar toch ietwat vermoeiende traject was Café Hulstkamp

We bleven BUITEN staan kijken naar de pleisterplaats waar ooit Paul Van Ostaijen en de Vlaamse Avant-garde samenkwamen. Die jonge Vlaamse schrijvers en kunstenaars in het algemeen, bv. Oscar en Floris Jespers om er maar een paar bekende te noemen, vielen nogal op door hun dandyisme, hun wat opzichtige kledij – vooral vloekende kleuren waren zeer geliefd, benevens breed gerande hoeden. Ook tijdens de bezetting (1914-1918)

lieten deze jongeren van zich horen. Ze waren meestal erg Vlaamsgezind, politiek activistisch georiënteerd, dus verbroederden ze met de jonge Duitse officieren van de bezettingsmacht. Dat die houding hun na de oorlog niet in dank werd afgenomen, beste lezer, hoeft geen betoog.

*'s Avonds, op de Keyserlei,
ontmoette ik Orpheus in Biedermeiercostuum.
Hij werd aangegaapt om zijn onmodische rode das,
om zijn rood-fluwelen ondervest
en zijn vreemde zwarte kleding.
Somtjids droeg hij een parelgrijze Mac Farlane,
en wanneer de wind in het kapje speelde,
kreeg hij als het ware vleugelen
gelijk een keizerlijke adelaar.
's Winters zag men hem met een bontmuts;
hij droeg een hoge, stijve boord.
Hij was een dandy,
de lord in het machtige, grauwe Antwerpen.*

Maurice Gilliams over Paul Van Ostaijen

In de jaren 70 van de vorige eeuw werd Hulstkamp eigenaardig genoeg ingepalmd door de in Antwerpen zeer geliefde Pink Poets. Het waren als het ware de opvolgers van de dandy's uit het begin van die eeuw. Namen als Hugues C. Pernath, Patrick Conrad, H.F. Jespers zullen u waarschijnlijk niet onbekend in de oren klinken. Mede door hen bleef Hulstkamp tot begin jaren 80 een stijf, deftig, bruin café, wat de Duitsers een "Omakneipe" noemen. Misschien is het wel het vermelden waard dat een politicus als Hugo Schiltz, zo al niet de groep steunde, dan toch een zekere belangstelling toonde voor de Pink Poets. Dat het bovendien geen sukkelaars waren op artistiek gebied moet blijken uit volgend gedicht van Hugues C Pernath.

In het liefdeloze landschap van mijn eenzaamheid

*In het liefdeloze landschap van mijn eenzaamheid
Heerst geen beweging die mij bedaart, geen rust
Die mij troost of afmaakt als een eerstgeborene.
Hoogmoedig vertaalt mijn bloed de tekens,
De flitsen over het wrange water van weleer,
En draagt de eigenschappen van hem
Die zelfs de pijnen van november schuwt.
Ellendig, lijf en droom ontkennend, wijk ik
Naar de onderwereld van mijn ongelooft.*

*Geen grenzen, geen bakens, geen horizont.
En dalend, als een doelbewuste zwerver,
Begint de valk haar vreselijke vlucht.
En uit de laatste resten van mijn hoop
Verzamel ik de vreemde fragmenten van mijn verval,
Eerst verslaafd en dan genezen, verschuil ik mij
In de schandelijke schade die mij verteert.*

*Ik zal geen kwaad doen, noch verderf stichten
Geen heilige berg is mij onbekend,
Ik zal mezelve beterschap toewensen, en vredig
De levenslijnen der herinnering volgen
Naar de puinhoop van mijn verleden dat nog slechts smeult,
En stuiptrekkend in mijn ontworteld landschap
Zal ik de hand uitstrekken naar de sluier van de diepe slaap
Zachtjes genoeg om geen haat, geen pijn te krassen
In het zwangere achterblijven van haar weigerend woord.*

Op onze veldtocht doorheen de de Keyserlei piepten we even om het hoekje en zagen op een ander hoekje de Vlaamse Opera, een monument (letterlijk en vooral figuurlijk) in de Vlaamse ontvoogdingsstrijd. In die beginjaren moest in Vlaanderen alles in het Vlaams (de rekkelijken

bestonden nog lang niet), dus ook in de opera moest alles Vlaams, of het nu om Bizet ging of om Wagner, Donizetti of Verdi, gezongen zou er worden, maar enkel en alleen in het VLAAMS.

Op de Teniersplaats stond David Teniers (XVII^{de} eeuw) stichter van de Antwerpse Academie ons in marmer op te wachten. Deze tijdgenoot van Rubens, beste lezer, werd ooit in de tuin van zijn academie van zijn sokkel gezaagd en op het kruispunt van de leien (de oorspronkelijke XVI^{de}-eeuwse stadswallen) en de de Keyserlei op een nieuwe gehesen. Het hele mooie verbindingsstuk tussen station en stad met de grote herenhuizen in eclectische stijl deed iedereen bewonderend met de ogen knipperen. (Er stond ook nogal wat zon). Iets verderop in diezelfde straat kregen we het bewijs van het feit dat Antwerpenaren, omwille van hun hang naar grootsheid en fantasie (ze worden niet voor niets Sinjoren genoemd), nogal eens een loopje durven te nemen met de geschiedenis en dus ook de waarheid. Geteisterd door de XIX^{de} -eeuwse Rubenscultus hadden ze een bepaald pand tot geboorte- en woonhuis van Rubens gebombardeerd (figuurlijk wel te verstaan) en in eclectische stijl opgewaardeerd. Prachtig, zonder meer. Dat Rubens echter, beste lezer, in Siegen (Duitsland) geboren is en ergens anders in Antwerpen gewoond heeft, werd in die tijd afgedaan als detailkritiek.

In een zijstraat, Hôtel du Temple. Niet zomaar een hotel maar hét hotel waar Multatuli ofte Edward Douwes Dekker, zo u wil, enige tijd verbleven heeft. Wat moest die in Antwerpen, zult u zich afvragen, beste lezer. Wel, de gokverslaafde en dus per definitie chronisch berooide Douwes Dekker was al een tijdje op zoek naar een bezoldigde functie. Hij wilde m.a.w. "rijk" worden en zocht daarom contact met de Vlaamse Beweging. Tot dan toe werd Multatuli door iedereen die hem kende beschouwd als een intelligent persoon! Hij moest dus wel zeer wanhopig zijn.

Ik ben makelaar in koffie en woon op de Lauriergracht nr. 37

beginzin Max Havelaar   Multatuli (Edward Douwes Dekker)

*Ik weet niet waar ik sterven zal
Ik heb de grote zee gezien aan de
Zuidkust,
toen ik daar was met mijn vader om zout
te maken.
Als ik sterf op de zee, en men werpt mijn
lichaam in het diepe water, zullen er haaien
komen.
Ze zullen rondzwemmen om mijn lijk, en
vragen:
'wie van ons zal het lichaam verslinden dat
daar daalt in het water?'
Ik zal 't niet horen.*

----

*Ik weet niet waar ik sterven zal.
Ik heb velen gezien te Badoer, die
gestorven waren.
Men kleepte hen in een wit kleed, en
begroef hen in den grond..
Als ik sterf te Badoer, en men begraaft mij
buiten de dessah,
oostwaarts tegen den heuvel, waar 't gras
hoog is,
Dan zal Adinda daar voorbijgaan, en de
rand van haar sarong zal
zachtkens voortschuiven langs het gras ...
Ik zal het horen*

*eerste en laatste strofe van Saïdja en Adinda
(uit Max Havelaar)*

Hij kwam dus in contact met Julius De Geyter (ook vrijzinnig en liberaal (links) en voorman van de Vlaamse Beweging) Die zorgde ervoor dat Douwes Dekker lezingen in het Nederlands kon geven, die niet alleen zeer gesmaakt werden en groot succes kenden maar bovendien gehouden werden, houdt u zich even vast, beste lezer, voor de Cercle Littéraire et Artistique, hét bastion van de Franstaligen in Antwerpen. Het zou zelfs ooit voorgekomen zijn dat Julius De Geyter, die het ook niet breed had, Douwes Dekker een paar honderd frank (een klein fortuin in die tijd) uit eigen zak zou toegestopt hebben.

Verder gingen we...en toen kwamen we op een binnenpleintje, met name de Sint-Niklaasplaats. Oorspronkelijk bevond zich hier een godshuis van het gilde van de meerseniers. Later werd het de vaste stek van Radio Antwerpen, plaats waar de vader van onze gids geregeld over de vloer kwam. Het godshuis werd in de jaren 1950-1960 "grondig" gerestaureerd. Alles wat maar enigszins door de tand des tijds aangevreten was, werd gesloopt en met nieuwe baksteen en mortel in de oorspronkelijke vorm weer opgetrokken. Dit schoolvoorbeeld van "harde" restauratie" vindt in Antwerpen vandaag de dag nog altijd plaats en dit zeer tegen de zin van velen.

Dat Het beleefde Genot vooral leden heeft die graag àlles weten, werd in Antwerpen nog maar eens duidelijk. Een van die "genieters" wou per sé weten wat een gedenkplaat van Albrecht Dürer nu precies aan de gevel van het gebouw van het Sint-Lukasgilde hing te doen. Het antwoord volgde prompt, wat dacht u, beste lezer.

Albrecht Dürer was ooit gast van bovengenoemd gilde, ergens in het eerste kwart van de XVI^{de} eeuw. Dürer, die het reizen als een tweede (misschien wel als eerste) natuur koesterde, hield ,zeer minutieus, reisdagboeken bij. Dus ook zijn bezoeken aan Antwerpen kwamen erin voor. Het is uit die reisverslagen, beste lezer, dat wij

zeer precies kunnen afleiden wanneer de gotiek is overgegaan in de renaissance. Dürer beschrijft nl. twee processies in het Antwerpen van die tijd, een zuiver gotische processie en een processie n.a.v. de blijde intrede van Karel V in de stad. Laatst genoemde processie bevat al een groot aantal renaissance-elementen. Het moet dus omstreeks 1520-1521 geweest zijn dat de renaissance bij ons stilaan de hegemonie van de gotiek overnam. Conclusie: door een stoutmoedige vraag van een van onze intelligente leden (= pleonasme) werd een van de grootste mysteries in de kunstgeschiedenis in nog geen vijf minuten tijd opgelost.

*Het stokoude café
Quinten Matsijs
405 jaar oud
bruingerookt interieur
is haast onvindbaar
in de nauwe straatjes
van de oude stad
en beroemd om zijn donker
bier De Koninck
en zijn gezoden worst*

--

*In de Quinten Matsijs
zat de heer de Ridder
een Antwerpse burgerman
met zijn schaarse vrienden
soms te kaarten
zij noemden hem beleefd
zoals het hoort in dit milieu
meneer De Ridder
of kortweg Fons
na enig bierverbruik*

Jos Vandelloo (fragment uit een bloem tussen mijn tenen 1973)

Na deze les kunstgeschiedenis kon het eigenlijke "lessen" beginnen, maar dan wel, zoals u al had vermoed, van de dorst. In de "Quinten Matsijs", het oudste café van Antwerpen (het huis dateert van 1565), de stamkroeg van Elsschot werden we met open armen ontvangen en getrakteerd op een "Bolleke", magisch woord dat velen hun hele leven niet meer zullen vergeten. Bij die velen werd zelfs een mechanisme in werking gezet dat hen bij het nog maar aanschouwen van een drankgelegenheid het woord "Bolleke" deed prevelen. Wij waren getuige van het ontstaan van een nieuwe litanie, Bolleke, Bolleke, bid voor ons!

Terug naar de harde realiteit. Quinten Matsijs, stamkroeg van Elsschot, de Antwerpse schrijver par excellence, ...had u gedacht, beste lezer. Maar... hoewel Antwerpen als literaire stad, Antwerpen als boekenstad Elsschot dit jaar in de bloemetjes wil zetten, zou hij toch niet die écht-Antwerpse schrijver zijn. Men kon tussen de regels van Jan Lampo door horen, dat er wat controversie bestaat rond Elsschot als Antwerpenaar, in die zin, dat Elsschot de stad Antwerpen niet

zozeer aan bod laat komen als personage of decor in zijn werk. Hij zou een beetje te erg opgehemeld worden ten koste van nog authentiekere Antwerpse auteurs, hoewel Elsschot zelf toch ook authentiek Antwerps was. Moeilijke redenering! Die andere auteurs zoals bv. Maurice Gilliams, Lode Baekelmans en Emanuel De Bom geven de stad een duidelijker plaats in hun werk. Jan Lampo brak vooral een lans voor laatsgenoemde auteur en met name voor de roman "Wrakken" (1899) waarin de Scheldestad als stadspersonage tastbaar aanwezig is.

Nog een verhaaltje.

Elsschot wordt in de Nederlandse literatuurgeschiedenis ook wat té anekdotisch behandeld. Het feit bovendien, beste lezer, dat voortdurend een onderscheid gemaakt wordt tussen de persoon van Alfons De Ridder enerzijds en de auteur Willem Elsschot anderzijds, leidt niet tot dieper inzicht in zijn literair werk. In de eerste plaats verdient het de voorkeur dat zijn werk grondig bestudeerd zou worden – de "tekstimmanente" methode dus. Dat echter een bepaalde kennis van het leven van de auteur wel zou helpen zijn werk wat beter te begrijpen moge dan misschien buiten kijf staan, al te duidelijk de nadruk leggen op de avontuurtjes van de auteur en zijn onhebbelijkheden in huiselijke kring gaat te ver. Dan zijn we dicht bij de kerktoeren en het fallussymbool.

Meteen ook werd het fabeltje, als zou Elsschot ontdekt zijn door de Hollanders van de hand gewezen. Elsschot werd en wordt blijkbaar nog altijd veel en graag gelezen in Vlaanderen. En terecht. Dit Elsschotjaar, beste lezer, vormt de gelegenheid bij uitstek om het werk van deze, nog steeds moderne, auteur te (her)ontdekken. Beperk u niet tot Lijmen, Het Been of Villa des Roses maar begin eens met minder bekend werk als Pensioen, Een Ontgoocheling, Het Tankschip en leest u absoluut ook Het Dwaallicht, wellicht zijn meest artistieke werk. Kijkt u maar uit naar een van de nummers van Toverberg van volgend seizoen. De leesgroep heeft een verslag van dit laatste werk beloofd.

Vervolgens brak er een plechtig moment aan. Wij traden binnen in de tempel van de Vlaamse literatuur. Het AMVC-Letterenhuis verwelkomde ons binnen zijn heilige muren. Het vroegere Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, nu Letterenhuis dus, heeft de niet geringe taak op zich genomen de Vlaamse literatuur van de vroege XIXde eeuw tot nu tentoon te stellen. Probleempje, intelligente lezer, hoe in vredesnaam stel je nu literatuur tentoon?

Men heeft daar in Antwerpen diep over nagedacht en men is tot de conclusie gekomen dat men de geschiedenis van de literatuur naar de geïnteresseerde toeschouwer kan brengen door gebruik te maken van diverse middelen. Een tijdsbalk op de muur, internationaal en Vlaams, met tekst maar ook met illustraties niet alleen twee- maar zelfs driedimensionaal. Die tijdsbalk kan dan als het ware nog door de toeschouwer zelf uitgediept worden door het opentrekken van lades met documenten, manuscripten, typoscripten, eerste drukken, nog andere illustraties...het houdt niet op.

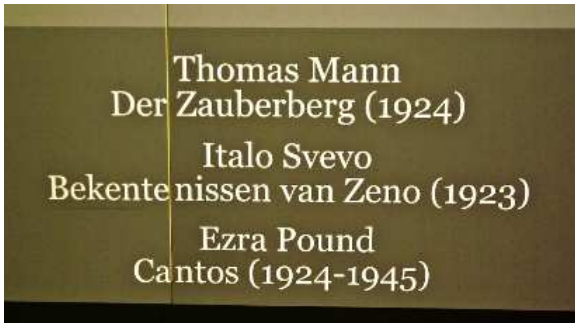

Wie de literatuur een warm hart toedraagt moet dit heiligdom betreden (hebben). U zult merken, beste lezer, dat het in de XVIIIde – XIXde eeuw niet veel soeps was met de Vlaamse literatuur, zeker als u op de tijdsbalk gaat vergelijken met het internationale gebeuren. Namen als Goethe, Thomas Mann, James Joyce en tutti quanti doen de Vlaamse "coryfeeën" van toen letterlijk in het niet verzinken.

Vergeten we voor een keer niet dat vanaf 1815 een figuur als koning Willem I weldadig is geweest voor de Vlaamse cultuur. Aan hem hebben we de (Rijks)Universiteit Gent te danken.

Twee figuren werden door Jan Lampo extra belicht.

Enerzijds Jan Frans Willems (naar hem werd later het Willemsfonds genoemd) oorspronkelijk Antwerpenaar, na 1830 orangist en daardoor verbannen naar Eeklo (dat hem nog altijd in hoge mate eer bewijst), later in GENT terechtgekomen in een kring van INTELLECTUELEN die vooral filologisch bezig waren en grote liefde hadden opgevat voor het Middelnederlands.

Daarnaast werd de figuur van Conscience naar voren gebracht samen met ene Domien Sleecx en ene Van Kerckhoven als vertegenwoordigers van de ANTWEPSE ARTIESTEN. Wat wij wel eens vergeten is het feit dat die auteurs, van huize uit harde liberalen, oorspronkelijk in het Frans schreven. Ze stapten over naar het "Vlaams" (Nederlands kunnen we het eigenlijk niet noemen), Conscience omwille van het authentieke en woeste karakter van deze taal, beide anderen vooral omwille van de centen. In Vlaanderen verkochten toentertijd Vlaamse boeken veel beter dan Franstalige.

Ook de figuur van Lode Zielens mocht niet ontbreken. Wereldberoemd in Vlaanderen, zeker in socialistische milieus, is de "bestseller" Moeder Waarom Leven Wij. Via Zielens belandden we bij Baekelmans, bij Volksgazet, bij de Tweede Wereldoorlog en bij ene Jeanne De Bruyn, critica bij Volk en Staat, een soort Passionaria van de Vlaamse literatuur, maar dan met uitgesproken nazistische ideeën over kunst, film en literatuur. Blut und Boden droop uit haar pen, Louis Paul Boon beschouwde ze als een pornograaf buiten categorie. Wat echter helemaal in het verkeerde keelgat van onze gids schoot, was het feit dat zij ooit beweerde dat ene Hubert Lampo zwaar beïnvloed zou zijn door de collaborerende Filip De Pillecijn. Allemaal leugens! Een voorbeeld van de manier van schrijven van deze Antwerpse furie van het VNV over L.P.Boons "Abel Gholaerts" (1944)

"Dergelijke romans doen snakken naar het ogenblik waarop men ook bij ons een grooten brandstapel zal aanleggen. Misschien verbrandt men dan wel een aantal uitgevers en hun lektors mee."

Daar kon uitgeverij Manteau het dan mee doen. Dus ook in Vlaanderen hebben de woorden (uit 1821!!) van Heinrich Heine nooit profetischer geklonken:

"Dort wo man Bücher verbrennt, verbrennt man am Ende auch Menschen."

Na de bevrijding nam bovengenoemde kenau dan ook onverwijld de wijk naar Argentinië.

Nog een probleem.

Wie van de nu nog levende auteurs horen thuis in het Letterenhuis?

Men heeft een Salomonsoordeel geveld: iedereen met enig renomme, maar vanaf 50 jaar. Dit blijkt echter niet vol te houden; een Tom Lanoye kan en mag men niet over het hoofd zien.

Beste lezer, mocht u interesse hebben, mocht u zich willen verdiepen in de archieven van een bepaalde Vlaamse auteur, raadpleeg dan vanuit uw luie stoel de site www.letterenhuis.be en ga naar de zoekmachine agrippa; u zult zien van wie de archieven voorhanden zijn.

Zorba noodde ons aan tafel. Eerst kregen we een glaasje wijn; keuze te over: rode, witte of retsina. De dorstige kelen morden niet. Toen werden we door de chef in de keuken uitgenodigd – wat zouden ze menu's met allerlei duisters op laten drukken! De deksels gingen van de pannen en de oven werd opengegooid. We konden kiezen tussen allerlei mediterrane: Kalamaris, Kiepèbielen in zitroensoos, Niertjiez, Laamsevlees, Vies, Moussaka en

ander moois. Nadat je gekozen had, werd je met een kopstoot en zonder veel complimenten naar je plaats in het restaurant geordonneerd.

Een eenvoudige, eerlijke maaltijd met ijsje toe; het smaakte.

Toen ging het naar de Openbare Stadsbibliotheek, waar wel bepaalde werken geraadpleegd maar niet uitgeleend kunnen worden. De bib is ontstaan uit de verzameling van een XVde-eeuwse humanist.

De hele bende raakte in vervoering toen we de Nottebohmzaal binnengingen. Dit boekenpaleis van Duizend-en-een-nacht, dit Walhalla van het boek, nauwelijks met woorden te beschrijven.

Prachtige ingetogenheid en ingetogen pracht en tezelfdertijd uitbundige grootsheid om niet te zeggen grootse uitbundigheid hebben we te danken aan de ingeweken Duitse handelaar en mecenas Oscar Nottebohm.

Dat het geheel deel uitmaakte van een gebouwencomplex waar de jezuïeten het in de XVII^{de} eeuw voor

het zeggen hadden zal nauwelijks iemand verwonderen. Toen we buitenkwamen werden wij, die nog vol waren van Nottebohm, geconfronteerd met en min of meer verpletterd door de barokke zelfingenomenheid van de Carolus Borromeus-kerk. Dit alles uiteraard Ad Maiorem Dei Gloriam, zoals Ignatius het zou geformuleerd hebben.

Eigenaardig genoeg ontdekten we recht tegenover de kerk een blijk van die typisch Antwerpse tegendraadsheid, met name het beeld van een zittende Conscience, op het naar hem

genoemde pleintje. In de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw was hij hier herhaaldelijk getuige van provo- en hippie-esbattermenten. Dit verzachtte bij sommigen ietwat de pijn van het overweldigend paapse, van het overweldigend prachtige. Dit relativieren, dit nuancerende samengaan van dogma en anarchie deed velen deugd, enkelen kwamen zelfs tot rust.

De Keizerstraat moesten we en zouden we in; een nog altijd erg voornaam uitziende buurt. Opnieuw werden we met een prachtige barokgevel om de oren geslagen; vooral de volledig in barokstijl gebeeldhouwde poort van Huis Delbeke deed velen naar adem happen. Niet getreurd echter, het laatste restje O2 werd uit de longen geperst door een bezoek aan het Rockoxhuis, zo genoemd naar Nicolaas Rockox, burgemeester van Antwerpen en vriend van Rubens. We werden vergast op een filmvoorstelling: een historisch overzicht van de XVI^{de} en XVII^{de} eeuw in de stad. Dat bij velen de eerste verschijnselen van oververzadiging zich voordeden, zal u, beste lezer, niet verwonderen.

In dezelfde straat waren we even voordien blijven stilstaan bij het huis waar ooit, in de XVI^{de} eeuw, Anna Bijns, de beroemde vrouwelijke auteur, gewoond had. Er ontspan zich een discussie over de vraag of Anna Bijns wel degelijk de eerste zelfstandige vrouwelijke auteur in de Nederlandse literatuurgeschiedenis is geweest. Er moet echter gesteld worden dat Hadewych drie eeuwen vroeger op literair vlak tot de wereldliteratuur van die tijd behoorde en dus haar concurrente op dat vlak overvleugelde. Bovendien was Bijns in haar tijd nogal conservatief om niet te zeggen reactionair en liet ze zich gewillig voor de kar van de enige, echte Roomsche Kercke spannen die met plezier haar dichtbundels uitgaf. Zij overgoot in haar Refreinen de Luthersers met pek en bestrooide ze dan overvloedig met veren. Om een lang verhaal kort te maken en even een beroep te doen op een metafoor uit de wereld van de sport: Hadewych – Anna Bijns: 5-0, dus zware forfaitcijfers.

*Princen en prinsessen, als u Luters ghespuys
Wilt genaken, maect geringhe een cruys,
Geeft hem geen geloove, haer fundament is wack [...]
Luegenachtich spreken sij met twee monden,
Men soude haer bedroch niet meten met ellen.
Al dat sij soecken, is vrijheit in sonden.
Tsijn eertsce duvels, die de menschen quellen.....*

In het modern Nederlands luidt het als volgt

**Prinsen en prinsessen, als het Lutherse gespuis u nadert
sla dan snel een kruis
Vertrouw ze niet want hun fundament is zwak
Ze spreken met twee monden
leugenachtige taal
hun bedrog is niet te meten
Al wat zij zoeken is vrijheid om te zondigen
Het zijn aardse duivels die de mensen kwellen**

Bij het standbeeld van van Ostaijen staan een aantal bankjes. Met afschuw, beste lezer, zagen we in de leuning van een van die bankjes de inslag van een kogel. Bestemd voor Songul Koç, een Antwerpse vrouw. Van Turkse afkomst. Overlevend slachtoffer van de racistische moordenaar Hans Van Themsche.

Even slikken.

Van Ostaijen, van wie al eerder sprake in dit verslag, enfant terrible van de Nederlandse literatuur, verbonden met de Duitse Avant-garde, wacht nog altijd op een definitieve biografie. Toch is de monumentale studie van Gerrit Borgers, "Van Ostaijen, een documentatie" zeer de moeite waard.

Hier konden we even diep nadenken – hoewel dat op dit tijdstip al wat moeite begon te kosten, maar, West-Vlamingen versagen nooit en zeker in Antwerpen niet – over de vraag of Antwerpen niet té vol staat met standbeelden van kunstenaars, beeldende en schrijvende. Ene Wilfried Pas zal het daar ongetwijfeld en hartsgrondig mee oneens zijn. Het weze zo.

De Scheldebries kwam ons tegemoet, wij gingen de aorta van "t Stad" tegemoet.

L'Escaut

*Sauvage et bel Escaut,
Tout l'incendie
De ma jeunesse endurante et brandie,
Tu l'as épanoui :
Aussi,
Le jour que m'abattrà le sort,
C'est dans ton sol, c'est sur tes bords,
Qu'on cachera mon corps,
Pour te sentir, même à travers la mort, encore !*

Schelde

*Wilde en schone Schelde,
Heel de gloed
van mijn felle jeugd,
hebt gij doen stralen vol overmoed:
Opdat
als eens het lot mij nederslaat,
men op uw oevers, in uw schoot,
mijn lichaam rusten laat,
om u ook te voelen, na mijn dood !*

Emile Verhaeren

Door het prachtige weertje begonnen we ons langzamerhand weer kiplekker te voelen. Herinneringen aan bananenboten werden opgehaald, het water bleef op geruststellende hoogte ten opzichte van de "blauwe steen", we daalden het Zuiderterras af en kwamen terecht in de klauwen van De Grote Witte Arend. Tijdens een "erotisch" intermezzo werden opnieuw de onvermijdelijke "Bollekes"verhandeld.

Jan Lampo en Mary Duyvelaer kregen een boekje en een open doekje. Dit waren de laatste stuiptrekkingen waartoe wij nog in staat waren.

Toch bereikten we uiteindelijk het station.

De barbaren verlieten de mooiste stad van het hertogdom Brabant, trokken het liefelijke Flandre profonde in en ... de Sinjoren haalden opgelucht adem.

Omstreeks 20 u.40 stapten we af in het station van de mooiste stad van de Nederlanden.

Roland Ranson, oktober 2007

Litteraire teksten ter beschikking gesteld door Mary Duyvelaer

WINTER

Winters
waren ooit
heel wit.

Voetstappen
werden toen
getekend.

Heel soms
nu ook nog
en koud
kanten horizon.

Slapende stad. Kreet

vreemde vogel
magie van
matte zilvermaan.

Ghislaine Raets

uit "Seizoenen in de stad" (verschijnt begin 2008)

PARIS 2005

Champs-Élysées,
kalmte, luxe, ongeschonden lingerie
de middenklasse naast hun kluizen in de Rue Fiacre.

Bois de Boulogne,
onafgericht, de teefjes van de zwoelte
academisch neergestreken en ogen overwegend zwart.

Ile de la Cité,
koelbloedig commercieel per se
wij dromen lopend van de Seine onder ons balkon.

Quartier Latin,
in deze wolken, dit vaak en dikwijls,
daar gaan wij wonen, en poten onze stoelendans.

Bart Madou

AMARYLLIS, EEN NIEUWJAARSGROET

Voor jou de oceaan
gekarteld in je voortuin.
Ik vind er halve uren
voeg jij ze samen tot de zee.

De oceaan, van ons triptiek
het eerste luik, het mag.
O wees gegroet en wees geloofd
vanaf de Noord- tot aan de Zuidpool.

Gegroet ook op het strand
met kuiphout uit de haven
en om te zijn, de hulpwerkwoorden:
kunnen, mogen en ook durven.

Ernaast de rode narcis van het kunnen.
onvermengd blijft alles mogelijk
twee namen in het puiboek
al was het maar van elk de eerste letter.

Drie vogels op een wilgentak,
morgen tellen wij er meer
valleien liggen achter ons gelaten
stromen lonken in puissante vertes.

Tenslotte wordt hiermee het werk gevuld
waarmee wij over sloten springen,
edel is het wagen onzer tongen.
Waar zullen wij, wij twee dan zijn?

Bart Madou

"Te beleven"

HET BELEEFDE GENOT & GROS ZEDELGEM

LITERAIR

Mijn Parijs, een literaire pelgrimage

Geïllustreerde lezing door Chris Spatz

Tijdens de laatste 5 jaar bezocht Chris Spatz zo'n 25 keer Parijs. Zij werkte mee aan het programma van VRT radio 1 Brood en Spelen waarbij Parijskenners hun favoriete plekjes in Parijs mochten voorstellen en aan het boekje 'Het andere Parijs' dat daaruit resulteerde. Gedurende zes maanden flaneerde Chris Spatz door Parijs om de sporen van "Parijse" auteurs te volgen.

Zondag 13 januari 2008 om 10 uur
Gemeentehuis Loppem, Dorp 1, 8210 Loppem

Toegang: vrije bijdrage om het schoolgeld van 17 kinderen in Kinshasa te betalen

Opera op groot scherm **L'Orfeo**

Opera van Claudio Monteverdi, libretto van Alessandro Striggio

Donderdag 14 februari 08

om 19.30 uur

inleiding om 19 u

Gemeentehuis Loppem

Dorp 1

8210 Loppem

**EEN OPNAME VANUIT HET MUZIEKTHEATER AMSTERDAM (1997) MET:
JOHN MARK AINSLEY ALS *ORFEO* EN JUANITA LASCARRO ALS *EURIDICE*,
TRAGICOMEDIA EN CONCERTO PALATINO O.L.V. STEPHEN STUBBS**

REGIE: PIERRE AUDI

Toegang: leden 4 € - niet-leden 5 €

Andere activiteiten

Cultuur Zedelgem

Avondvoorstelling met KOA GUITAR QUARTET - 'Quartier Latin'

Koa kiest voor recente en gedurfde muziek die soms heerlijk ontspoord, en toch haar weg vindt naar het brede publiek ! Het ensemble legt zich vooral toe op hedendaagse muziek, maar volksmuziek, jazz en pop zijn nooit ver weg.

Koa Guitar Quartet brengt met 'Quartier Latin' een drieluik met gitaarmuziek uit Brazilië, Cuba en Argentinië. Opzweepende ritmes, kleurrijke harmonieën en warme melodieën: kortom de essentie van 'Latin' muziek in een modern jasje!

www.koa.be

Groene Meersen, zaterdag 19 januari – 20 u. – Toegang: 7 EUR.

Org. en info: Dienst cultuur Tel. 050/28.86.00 – cultuur@zedelgem.be

Avondvoorstelling met MANMANMAN - 'ManManMan Zkt. Vrouw'

"Als ge lang genoeg gelooft dat ge een kip zijt, kunt ge dan een ei leggen"?

Een wonderlijke zoektocht naar de ideale vrouw, cabareteske liedjes en visuele vondsten met de wil als spil. Een vrolijk pleidooi voor onverwoestbare eigenzinnigheid. Walter Janssens en Bart Schollaert, beiden veelzijdig acteur/muzikant, spelen opnieuw de pannen van het dak. Originele muziekinstrumenten en slapsticktaferelen zorgen voor de nodige hilariteit.

ManManMan: afwisselend ingetogen en extrovert. Kermis, circus en een hutje bij de zee. 'ManManMan zkt. vrouw' is opnieuw cartoonesk muziektheater van de bovenste plank

Groene Meersen, vrijdag 1 februari – 20 u. – Toegang: 9 EUR.

Org. en info: Dienst cultuur Tel. 050/28.86.00 – cultuur@zedelgem.be

Avondvoorstelling: HAUTEKIET & DE LEEUW – 'Het leven is nog nooit zo mooi geweest'

Jan Hautekiet en Rick de Leeuw: twee mannen, jongens, onvervalste vrienden naast en op het podium. Ze staan dicht bij elkaar en dicht bij hun publiek.

In het leven is nog nooit zo mooi geweest vermengen ze verhalen, gedichten en veel muziek weer tot een hartverwarmende avond. Met gloedvolle vertolkingen van eigen werk en eigenzinnige vertalingen van Tom Waits, Léo Ferré en Lou Reed vertelt 'Het leven is nog nooit zo mooi geweest' het verhaal van de jongen die zijn verbeelding volgt, en van de voetangels en klemmen op die lange weg. Ontroerend in zijn eenvoud, onbegrepen in zijn botsingen met de administratieve wereld, ongeremd in zijn ambities en in zijn onverwoestbare liefde voor het leven. Nooit lagen de poëzie van Rainer Maria Rilke en de harde levenslessen van een remblokmonteur dicht bij elkaar. Soms intiem, dan weer hilarisch, maar altijd pakkend, troostend en herkenbaar, slagen Hautekiet en De Leeuw er samen in om een hele zaal te laten geloven dat het leven werkelijk nog nooit zo mooi is geweest.

www.hautekietdeleeuw.be

Groene Meersen, zaterdag 8 maart - 20 u. - 13 EUR

Org. en info: Dienst cultuur Tel. 050/28.86.00 – cultuur@zedelgem.be

Kunsthalle Lophem

Solotentoonstelling "BE WELCOME" van Anke Schäfer

Van 16 DECEMBER 2007 tot en met 23 FEBRUARI 2008.

"In societies dominated by modern conditions of production, life is presented as an immense accumulation of spectacles. Everything that was directly lived has receded into a representation. (...- As culture becomes completely commodified it tends to become the star commodity of spectacular society." Guy Debord

Tijdens de tentoonstelling 'BE WELCOME' maakt Anke Schäfer een nieuw videowerk met de titel "Het Spektakel / Das Spektakel / The Spectacle".

Een remake, gebaseerd op de film "La société du spectacle" uit '73 van Guy Debord.

Kunsthalle Lophem vzw is open: woensdag en zaterdag 14-17u , zondag 11-13.30u

Of (ook voor groepen) op aanvraag: info@kunsthallelophem.be / 0475 34 48 40

www.kunsthallelophem.be

De leesgroep las

**het
leven
van A
tot Z**

Ismail Kadare, Leven spel en dood van Florian Mazrek, Albanië is weinig bekend, maar het land intrigeert: een rijke geschiedenis, met wortels in de klassieke oudheid, waar Kadare graag naar verwijst. Anderzijds komt het toerisme nog maar traag op gang.

Op een meesterlijke wijze schetst Kadare de sfeer van wantrouwen onder het communistische regime. Albanië werd immers van 1945 tot 1985 - zoals Peter Steinz schrijft in

Lezen op locatie - "in quarantaine gehouden door de communistische dictatuur van Enver Hoxha" (p82).

Er wordt een zekere spanning opgebouwd met een hoog thrillergehalte.

Sommige leden van de groep misten diepgang en vonden de karakters te oppervlakkig.

Het is een vreemd boek, met weinig structuur. Anderen vonden het niet slecht, een leuk tussendoortje, tot prachtig en knap. Het geeft een epische dimensie aan een concrete politieke situatie.

Kadare is een meester in het groteske en absurde, wat we ook in dit verhaal terugvinden. Het vierde hoofdstuk, 'De dag van de minister', is een prachtig portret van de bedroefde 'Leider', de dictator die zichzelf ziet als slachtoffer van zijn oneindige goedheid, waarvan zijn ondankbare onderdanen misbruik maken.

Andere romans over Albanië: *Els De Groen, De Bruidskogel; A. den Doolaard, De Herberg met het hoefijzer; Tessa de Loo, Een varken in het paleis*

W. Elsschot, Het dwaallicht

Het Elsschotjaar, naar aanleiding van de herdenking van de geboorte van Willem Elsschot 125 jaar geleden, was een reden om Elsschot te herlezen. We kozen *Het Dwaallicht*, Elsschots laatste novelle, verschenen in 1946.

De leesgroep was aangenaam verrast door de actualiteit van het verhaal. In 'zijn' Antwerpen, vond Elsschot, was er angst voor het vreemde, het andere.

Het verhaal zelf is eenvoudig: drie Afghaanse zeelui dwalen samen met Laarmans door de stad op zoek naar Maria Van Dam.

Elsschots verhaal is echter een juweeltje van vertelkunst en psychologie. Al lezend loop je door Antwerpen op een druilerige novemberavond in de motregen, het mysterie wacht om de hoek.

(edu)

Site seeing: Visi nair België, een toepassing van het 'copyleft'-principe

www.visionair-belgie.be

 nair België' and the subtitle 'Kritisch-filosofisch webmagazine voor Vlaanderen en omstreken'. Navigation links include 'Colofon', 'Alle artikels', 'Webforum', 'Contact', 'Externe links', and 'Over Johan Sanctorum'. A search bar is present. The main content area shows a featured article titled 'Slangen vs. Sanctorum' with a yellow background. To the left, there are sections for 'Klik en reageer op recente columns:' with links like 'Is er cultuur voorbij het Wow-effect?' and 'Belgische paranoia' (bis), and a book review 'Het bos, de bomen en het boek'." data-bbox="133 133 866 537"/>

"C'est arrivé près de chez nous..." **Visi nair België**
Kritisch-filosofisch webmagazine voor Vlaanderen en omstreken

[Colofon](#) [Alle artikels](#) [Webforum](#) [Contact](#) [Externe links](#) [Over Johan Sanctorum](#)

 [RSS-feed](#)

Klik en reageer op recente columns:

- [Cultuur en onderwijs](#)
[Is er cultuur voorbij het Wow-effect?](#)
Omtrent het Bamford-rapport
- [Pers en media:](#)
["Belgische paranoia" \(bis\)](#)

Het bos, de bomen en het boek
Pleidooi voor ontlettering (1/11/07)

 November is boekenmaand, en we zullen het geweten hebben. Zopas opende de Antwerpse boekenbeurs haar deuren. Als kuddes

Slangen vs. Sanctorum
In de zaak Slangen vs. Sanctorum heeft de Hasseltse Arbeidsrechtbank uitspraak gedaan.
N.a.v. een aantal [kritische artikels rond het fenomeen van de 'spindoctors' en politieke vermarkting](#), had Noël Slangen en zijn bedrijf Groep C de cultuurfilosoof/publicist Johan Sanctorum voor de rechter gedaagd, met een eis tot schadevergoeding en publicatieverbod.
Dit leidde o.m. tot een [protestpetitie](#), een initiatief van het Platform voor Vrijemenningsuiting en de Vlaamse Liga voor de Mensenrechten, ondertekend door tal van Vlaamse opiniemakers, academici, actoren uit het middenveld en wakkere burgers.
De Rechtbank heeft de eisen van Noël Slangen in hun totaliteit afgewezen: er is geen enkele reden om de arbeidsovereenkomst, die tussen 2000 en 2003 liep, met terugwerkende kracht te ontbinden, zodat Sanctorum zou kunnen veroordeeld worden tot terugbetaling van alle toegekend loon. De rechtbank erkent dus ook impliciet dat heel deze constructie vanwege Noël Slangen slechts het oogmerk had om een lastige criticus te intimideren.
Voor het ondergeschikte luik 'schending van de geheimhoudingsplicht', evenals de tegeneis van Sanctorum wegens 'tergend en roekeloos geding', verklaart de rechtbank zich onbevoegd, en verwijst dit door naar de Rechtbank van Eerste Aanleg.
Noël Slangen legt zich neer bij het vonnis en gaat niet in beroep.
Johan Sanctorum dankt alvast alle ondertekenaars van de petitie en alle vrienden en sympathisanten voor hun morele steun. De [petitie](#) blijft op het web

Een site, al even weinig visionair als België, althans op het eerste gezicht en ook – zeker voor een geroutineerd surfer of webdesigner – al even weinig site als België nog een natie is. Wij mogen echter niet te snel oordelen, zeker niet naar het uiterlijk. Ik geef grif toe: er zullen wel lelijker sites bestaan maar toch niet veel denk ik. Nochtans, inhoudelijk lijkt het omgekeerde het geval. Deze site heeft wat. Alles – nou ja bijna alles – wat er te lezen staat, vind ik verrijkend, lees : het is de moeite waard. Een site ook zonder copyright, maar met copyleft als principe: ideeën en teksten moeten vrij kunnen circuleren, dus geen enkel copyright. Bronvermelding is dan eerder een kwestie van hoffelijkheid en erkenning, dan van moetes...(sic) Het is niet te verwonderen dat deze site het werk van één mens is, man in dat geval. Johan Sanctorum – geheiligd zij zijn naam – zo heet de man achter visionair België. In zijn boekenkast staat Darwin naast de bijbel. Bovenaan is er een link waarop je na aanklikken wat informatie krijgt over de man maar eigenlijk blijf je op dezelfde pagina en beland je een paar centimeter dieper. Sanctorum is van Oostende, een onbelangrijk detail, maar er staan wel meer van dit soort details in. Ik schreef bijna: er zijn wel meer onbelangrijke details in Oostende, maar je zou hieruit kunnen besluiten dat ik het heb over Johans en andere Jean-Maries. Nee toch, zo bedoelde ik het niet. We lezen verder: cultuurfilosoof is hij. Oh la, dat wordt interessant! "Vanuit zijn filosofisch-analytisch instinct en zijn muzikale aanleg, gecombineerd met een volstrekt gebrek aan tact of zin voor cameraderie en persoonlijke networking, tekende zich een grillig-eigenzinnig curriculum af". Ik citeer even de filosoof zelf. Wat dat curriculum dan juist inhoudt leest u zelf maar in 'Over Johan Sanctorum'. Eigenlijk bevat deze site niet zoveel verwijzingen of pagina's. De navigatie is vrij simpel (al lijkt het soms eenvoudiger dan het in feite is): één homepage en daar heb je wel het belangrijkste bij elkaar met links naar 'Colofon' (opnieuw een diepe duik in dezelfde pagina), 'Alle artikels' waarbij we op een bladzijde terecht komen waarin een veertigtal artikels aangekondigd staan met suggestieve en ik-wil-er-wel-iets-meer-over-lezen titels als: *Oud verdriet in nieuwe (friet-)zakken*; over het Antwerpse justitiepaleis, of wat

dacht u? *De Leuvense 'totem' van Fabre is vooral een Ode aan de Fallus*, waarvan dus akte, *Tsunami: laat ons snel het paradijs herstellen...voor het geweten weer jeukt*. Enzovoort tot (want de artikels staan chronologisch en worden a rato van één artikel per maand gepubliceerd, telkens op de 1ste dag ervan) *Is er cultuur voorbij het Wow-effect?* Waarin enkele kritische achtergrondreflecties op het Bamford-rapport (dd. 1-12-2007).

Dan is er nog een link 'Contact', maar meer dan de mogelijkheid om een e-mail naar Sanctorum te versturen levert dat niet op. Ik heb het niet uitgeprobeerd, maar door de regelmatige aangroei van de artikels vermoed ik dat dit adres nog geldig is. Er is ook een soort webforum voor alle fans, criticasters en iedereen die zijn ding op het net kwijt wil. Hiervoor klik je de link 'Webforum' aan. Er blijft nog een link 'externe links' over. Ik herinner mij dat die link ooit heeft gewerkt, in de loop van het schrijven van deze commentaar echter bleef klikken erop nutteloos, ik bedoel: er gebeurde niets.

Laten wij nog even naar de artikels terugkeren, want daarin vinden we toch op zijn zachtst gezegd merkwaardige uitspraken. Met het lef van een stand-up comedian, die je gelukkig niet hoeft te bekijken (I hate stand-up comedians, ze zijn zo zelden grappig) en in een vlot verteerbare taal lees je heel puntige en bovendien interessante beschouwingen van deze erudiete Oostendenaar over diverse cultuurfilosofische onderwerpen. Sanctorum geeft zelf een indeling van verschillende thema's, rubrieken genoemd: cultuurfilosofie, ecologie, anti-globalisme en autonomie; het politiek schouwtoneel; kunst & cultuurbeleid; pers, media, communicatie; politiek incorrect.

Confronterend en leerzaam is bijvoorbeeld het artikel '*Het bos, de bomen en het boek*', een pleidooi voor een 'ontlettering', waarin Sanctorum een aantal heilige huisjes op een ontluisterende wijze met de grond gelijk maakt ("*cultuur bestaat in onze mediagestuurde democratie uit meerderheidsoordelen en quasi-universele misverstanden*"). Toegegeven, je hoeft niet met elke zin die de man neertikt akkoord te gaan, maar met een gebaar van ach wat lalt die vent, naar een andere pagina of zelfs site te klikken lijkt mij allerminst politiek of beter cultureel correct te zijn.

Sanctorum verbaast er zich trouwens niet over dat goede analyses en duiding steeds meer op het web moeten gezocht worden... En hier is alvast een site waar je dit vindt !

(bma)

“Ook beleefd”

Hoe kunst de wereld maakt – Drie documentaires met nabespreking (okt-nov)

Het Beleefde Genot organiseerde drie filmavonden over de impact van de kunst op ons leven.

De volgende onderwerpen kwamen aan bod: menselijker dan de mens: over de uitbeelding van de menselijke figuur, de kracht van beelden: over het ontstaan van de beeldende kunsten en visueel vertellen: over de verhalende eigenschappen van afbeeldingen.

Na elke vertoning konden de aanwezigen van gedachten wisselen over sommige aspecten die tijdens de film naar voren werden gebracht.

Een boeiende en leerrijke ervaring!

Vijfde literair salon “Winterreise” (2-12-2007)

Winters konden we het weer niet noemen op die eerste zondag van december. Toch zullen de aanwezigen zich ongetwijfeld twee zaken blijven herinneren: de heerlijk geurende, volle Glühwein van Carine en David Aldens sobere, maar prachtige verfilming van de Winterreise.

Met de bezetting kon het overigens al niet stuk: de warme, diepe tenorstem van Ian Bostridge begeleid door het soepele pianospel van Julius Drake.

In een cyclus van 24 liederen roept Franz Schubert een kwellende, soms akelige sfeer op, helemaal in de lijn van de wanhopig smachtende tekst van Wilhelm Müller.

Op en top Duitse romantiek van het zuiverste gehalte!

In de volgende Toverberg:

- **Kris Kowlier**
- **Virginia Woolf – deel 3**
- **Theodore Dalrymple**

De volgende Toverberg verschijnt bij het begin van de lente van 2008

Vzw **Het Beleefde Genot** stelt zich tot doel het culturele en literaire leven te stimuleren door het organiseren van evenementen zoals lezingen, uitstappen, literaire salons, filmvertoningen, tentoonstellingen, wedstrijden enz.

Wij wensen zoveel mogelijk mensen te laten genieten van culturele uitingen van hoog niveau en die niet onmiddellijk voorhanden zijn op lokaal gebied.

Daarnaast willen wij impulsen geven om het literaire beleven te bevorderen.

-- ✂ -----

Wens je op de hoogte te worden gehouden van onze activiteiten en wens je Toverberg elektronisch(*) te ontvangen?

Stuur dan een e-mail met je gegevens naar hetbeleefdegenot@scarlet.be of vul hieronder je gegevens in en stuur dit strookje op naar **Het Beleefde Genot v.z.w.**, Doornlaan 8, 8210 Zedelgem

Naam en voornaam. ....

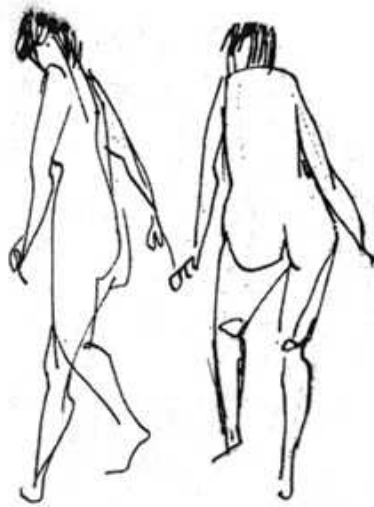
Adres .....

Telefoon .....

E-mail .....

is geïnteresseerd in de activiteiten van de Culturele & Literaire Kring **Het Beleefde Genot** en wenst een elektronisch abonnement op Toverberg.

(*) Je abonneren op een gedrukte versie is ook mogelijk door lid te worden van **Het Beleefde Genot**

HET BELEEFDE GENOT
CULTURELE EN LITERAIRE KRING